
*Навчально-
методичне
забезпечення*

З. В. ЯРЕМАК

АГРАРНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

**Методичні вказівки
для самостійної роботи
студентів денної форми навчання**

**Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

Навчально-науковий юридичний інститут

З. В. ЯРЕМАК

АГРАРНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

**Методичні вказівки
для самостійної роботи
студентів денної форми навчання**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітньо-професійна програма Право

Спеціальність 081 Право

Галузь знань 08 Право

Івано-Франківськ, 2020

ББК 67.9(4УКР)

Рекомендовано до друку Вченою радою навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 2 від 29.10.2020 року)

Рецензенти:

Кобецька Надія Романівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри трудового, екологічного та аграрного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Олійник Оксана Степанівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Яремак З. В. Аграрне право України. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів денної форми навчання. Івано-Франківськ: Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2020. 72 с.

Навчально-методичний посібник розроблений на основі навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та є складовою методичного супроводу самостійної роботи студентів заочної форми з навчальної дисципліни «Аграрне право України», підготовки до здачі іспиту. В посібнику викладені: короткі методичні рекомендації до кожної теми, що полегшать підготовку до всіх видів контролю, перелік питань для самоконтролю, практичних завдань.

Посібник призначений для студентів, аспірантів, викладачів.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	13

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Тема 1. Аграрне право України як самостійна галузь права	13
Тема 2. Джерела аграрного права	15
Тема 3. Державно-правове регулювання сільського господарства	18
Тема 4. Суб'єкти аграрного права	22
Тема 5. Правове становище сільськогосподарських підприємств та їх об'єднань	24
Тема 6. Правовий статус сільськогосподарських кооперативів	28
Тема 7. Правове становище фермерського господарства	32
Тема 8. Правове регулювання ведення особистих селянських господарств ..	36

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема 9. Правове регулювання використання природних ресурсів в сільському господарстві	40
Тема 10. Охорона довкілля в сільському господарстві	45
Тема 11. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств	48
Тема 12. Правове забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції	52
Тема 13. Екологізація аграрного виробництва	55
Тема 14. Договірне регулювання аграрних правовідносин	57
Тема 15. Правове регулювання аграрного ринку	61
Тема 16. Правове забезпечення сільськогосподарської діяльності відповідно до вимог ЄС та СОТ	64
Тема 17. Захист прав сільськогосподарських товаровиробників	66
Тема 18. Правове забезпечення соціального розвитку села	69

ПЕРЕДМОВА

Вивчення аграрного права України – невід’ємна частина правової освіти студентів юридичних спеціальностей. Особливого значення набуває дослідження загальнотеоретичних засад аграрного права в сучасний період реформування економіки, здійснення аграрної і земельної реформи.

Норми аграрного права відіграють важливу роль у забезпеченні реалізації аграрної політики держави. Вирішення економічних та соціальних проблем села, всього агропромислового комплексу значною мірою залежать від їх правового забезпечення. Сучасний етап розвитку аграрного права України характеризується розширенням кола суб’єктів аграрних правовідносин. Так, в Україні створено законодавчу базу для розвитку різних форм господарювання на селі: державних, комунальних і приватних сільськогосподарських підприємств, сільськогосподарських кооперативів, сільськогосподарських товариств, фермерських господарств, приватних аграрних підприємств та ін. В умовах проведення аграрної реформи в Україні спостерігається також розширення системи аграрного права за рахунок виникнення нових аграрно-правових інститутів (інституту аграрної реформи; сільськогосподарської оренди; приватної власності на землю; фермерства тощо).

Аграрне право України є важливою навчальною дисципліною. У процесі її вивчення забезпечується поглиблення знань у сфері земельних, трудових, майнових, організаційних, соціальних та інших відносин, що виникають в сфері сільськогосподарського виробництва, виявлення їх специфіки, а також оволодіння нормативно-правовим матеріалом, необхідним у майбутній трудовій діяльності студентів.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Аграрне право України» є формування системи знань з правового регулювання аграрних відносин, вироблення навиків правильного застосування нормативно-правових актів аграрного законодавства України.

Основними цілями вивчення дисципліни «Аграрне право України» є набуття студентами знань та розуміння змісту положень нормативно-правових актів, що застосовуються для регулювання аграрних відносин, застосування навичок та знань, набутих при вивченні теоретичного матеріалу, для самостійного розв’язання практичних проблем, які виникають у процесі реалізації правосуб’єктності учасників аграрних правовідносин, правильного тлумачення та застосування норм аграрного законодавства.

При вивченні дисципліни «Аграрне право України» застосовуються такі форми організації навчального процесу: лекції, семінарські (практичні) заняття, консультації, контрольна робота, екзамен, самостійна робота студентів. В свою чергу самостійна робота з даного предмету передбачає опрацювання теоретичних засад прослуханого лекційного матеріалу; вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання; підготовка до семінарських (практичних) занять; підготовка до контрольної роботи, заліку; розв’язання і

письмове оформлення методичних, практичних, термінологічних, тестових завдань; виконання індивідуальних завдань; написання наукових доповідей, підготовка тез, участь у студентських науково-практичних конференціях тощо.

Зважаючи на визначений навчальним планом спеціальності 081 Право першого (бакалаврського) рівня вищої освіти навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, самостійна робота студентів з предмету «Аграрне право України» охоплює великий обсяг програмового матеріалу. Самостійна робота студентів виступає основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Відповідно до положення про порядок організації і контролю самостійної роботи студентів Навчально-наукового юридичного інституту, затвердженого вченою радою ННЮІ самостійна робота студента – це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в аудиторний та поза аудиторний час з метою формування самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості молодого людини, суть якої полягає в уміннях планувати, систематизувати, контролювати й регулювати свою діяльність під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Таким чином, самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом і виконується в поза аудиторний час, передбачений робочою програмою навчальної дисципліни. Під час вивчення навчальної дисципліни студенти повинні здобути навички самостійно мислити, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опанувати практичні навички прийняття правових рішень.

Представлений навчально-методичний посібник покликаний сприяти вивченню тем з даної дисципліни, по яких передбачається проведення семінарських (практичних) занять, так і тих, які, відповідно, не будуть предметом вивчення на семінарських (практичних) заняттях. Разом з тим, вони становлять невід'ємну частину змісту навчальної дисципліни та охоплюються в рамках проведення поточного, модульного та підсумкового контролю. В посібнику у вигляді коротких методичних вказівок викладено всі теми, що визначені навчальною програмою нормативної дисципліни «Аграрне право України», короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку студентів, перелік основних та додаткових питань для перевірки знань, типові до тих, які будуть включені в питання поточного та підсумкового контролю, а також практичних завдань.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

Загальна частина

Тема 1. Аграрне право України як самостійна галузь права

Становлення сільськогосподарського (аграрного) права як галузі права. Розвиток аграрного права в умовах реформування аграрних відносин в Україні.

Поняття та ознаки аграрного права України. Предмет аграрного права як галузі права. Аграрні правовідносини, їх види. Методи правового регулювання аграрних відносин. Принципи аграрного права. Система аграрного права.

Співвідношення та взаємодія аграрного права з іншими галузями права.

Виникнення і розвиток науки аграрного права. Аграрне право як навчальна дисципліна.

Тема 2. Джерела аграрного права

Загальна характеристика аграрного законодавства України. Особливості аграрного законодавства на сучасному етапі.

Поняття і види джерел аграрного права. Конституційні засади аграрного права України. Закони в системі джерел аграрного права. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела аграрного права, основні напрями їх регулювання. Характеристика, види і юридична сила локальних правових актів в сільському господарстві.

Систематизація аграрного законодавства. Перспективи вдосконалення аграрного законодавства України.

Тема 3. Державне регулювання сільського господарства в Україні

Поняття, зміст та принципи державного регулювання сільського господарства України. Форми і методи державного регулювання сільського господарства.

Система і повноваження органів управління у сфері сільськогосподарського виробництва.

Здійснення державного контролю та нагляду за додержанням аграрного законодавства. Теоретичні та практичні проблеми формування системи органів державного контролю в сільському господарстві.

Державна аграрна політика: поняття, правове регулювання, напрями діяльності. Правове забезпечення продовольчої безпеки. Правові засади гарантування продовольчої безпеки України.

Основні напрями та правові форми державної підтримки суб'єктів господарювання у сфері сільськогосподарського виробництва. Сільськогосподарське дорадництво.

Правове регулювання публічно-приватного партнерства у сільському господарстві. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності у сільському господарстві.

Тема 4. Суб'єкти аграрного права

Характеристика учасників сільськогосподарського виробництва як суб'єктів аграрного права, їх види. Поняття «сільськогосподарський товаровиробник» і «сільськогосподарське підприємство».

Сільськогосподарські підприємства як суб'єкти аграрних відносин: поняття, ознаки, види. Особливості правового становища сільськогосподарських підприємств кооперативного та корпоративного типів та їх об'єднання.

Загальна характеристика правового статусу фізичних осіб як суб'єктів аграрного виробництва. Фізичні особи як засновники, члени й учасники сільськогосподарських підприємств. Особливості правового становища найманих працівників та спеціалістів сільськогосподарських підприємств.

Тема 5. Правове становище сільськогосподарських підприємств та їх об'єднань

Поняття та ознаки колективного сільськогосподарського підприємства.

Поняття, юридичні ознаки, особливості правосуб'єктності державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств. Правовий режим майна державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств.

Поняття, правові ознаки та види сільськогосподарських товариств. Порядок та особливості утворення сільськогосподарського акціонерного товариства і товариства з обмеженою відповідальністю. Правовий режим майна та землі сільськогосподарських товариств. Органи управління та контролю сільськогосподарського товариства та їх компетенція. Майнові фонди сільськогосподарського товариства.

Правовий статус об'єднань підприємств в сільському господарстві. Особливості різних видів об'єднань підприємств. Правове становище аграрної холдингової компанії. Порядок утворення та державної реєстрації аграрної холдингової компанії. Правовий режим майна аграрної холдингової компанії. Виробничо-господарська діяльність аграрної холдингової компанії та її правове забезпечення.

Тема 6. Правовий статус сільськогосподарських кооперативів

Поняття та основні ознаки сільськогосподарських кооперативів та їх види. Кооперативні об'єднання.

Порядок створення сільськогосподарських кооперативів. Право членства у сільськогосподарських підприємствах кооперативного типу. Права та обов'язки членів сільськогосподарських кооперативів.

Правовий режим пайового та неподільного фондів підприємства. Правовий режим земельної ділянки кооперативу. Система органів самоврядування в кооперативних сільськогосподарських підприємствах. Особливості господарської діяльності сільськогосподарських кооперативів. Державна підтримка сільськогосподарських кооперативів.

Порядок припинення діяльності сільськогосподарських кооперативів.

Тема 7. Правове становище фермерського господарства

Загальна характеристика Закону України «Про фермерське господарство». Поняття та юридичні ознаки фермерського господарства. Порядок створення та державної реєстрації фермерських господарств. Сімейне фермерське господарство.

Умови членства в господарстві. Права та обов'язки членів.

Земельні відносини у фермерських господарствах. Правовий режим майна у фермерських господарствах. Господарська діяльність фермерських господарств. Припинення діяльності фермерських господарств.

Тема 8. Правове регулювання ведення особистих селянських господарств

Загальна характеристика законодавчого регулювання ведення особистих селянських господарств.

Поняття та ознаки особистого селянського господарства. Відмінність особистого селянського господарства від фермерського господарства.

Земельні відносини в особистому селянському господарстві громадян. Правове регулювання майнових відносин в особистих селянських господарствах. Господарська діяльність особистих селянських господарств.

Змістовий модуль 2.

Особлива частина

Тема 9. Правове регулювання використання природних ресурсів в сільському господарстві

Види використання природних ресурсів у сільському господарстві. Додержання екологічних вимог при використанні природних ресурсів у сільському господарстві.

Види використання земельних ресурсів у сільському господарстві. Права та обов'язки сільськогосподарських землекористувачів. Плата за землю: земельний податок і орендна плата.

Правове регулювання лісокористування у сільському господарстві. Правове регулювання використання водних ресурсів у сільському господарстві. Надрокористування у сільському господарстві.

Тема 10. Охорона довкілля в сільському господарстві

Правове регулювання охорони довкілля у сільському господарстві.

Правовий інститут меліорації земель у сільському господарстві. Правове регулювання хімізації сільського господарства. Державна реєстрація пестицидів та агрохімікатів. Правове регулювання застосування біотехнологій.

Правова охорона земель у сільському господарстві. Відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам. Підстави та порядок відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва.

Правове регулювання поведінки з відходами сільського господарства.

Тема 11. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств

Поняття і зміст виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Спеціалізація сільськогосподарського виробництва.

Правове регулювання фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств. Оподаткування сільськогосподарських підприємств. Законодавче регулювання зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Загальна характеристика і особливості правового регулювання трудових відносин в сільськогосподарських підприємствах.

Тема 12. Правове забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції

Поняття і зміст безпечності та якості сільськогосподарської продукції.

Участь держави у забезпеченні безпечності та якості сільськогосподарської продукції і харчових продуктів. Права, обов'язки та відповідальність суб'єктів у сфері забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції.

Сертифікація як нормативні засади якості і безпечності сільськогосподарської продукції.

Тема 13. Екологізація аграрного виробництва

Правові засади екологізації сільськогосподарського виробництва.

Реалізація та правове забезпечення принципу екологізації аграрного виробництва у сфері використання земель сільськогосподарського призначення.

Органічне сільськогосподарське виробництво та його правова регламентація. Правове регулювання та реалізація принципу екологізації аграрного виробництва при використанні генетично-модифікованих організмів.

Тема 14. Договірне регулювання аграрних правовідносин

Поняття, види та особливості договірних зобов'язань в АПК.

Загальна характеристика договірних відносин з реалізації сільськогосподарської продукції. Поняття договору контрактації сільськогосподарської продукції.

Договори матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Договори фінансового лізингу за участю аграрних товаровиробників. Договори виробничо-технічного обслуговування (договори на агрохімічне обслуговування; договір на виконання авіаційно-хімічних робіт; договір на виконання робіт по терасуванню схилів, створенню полезахисних смуг; договори

на полив с/г культур; договори на ремонт та технічне обслуговування сільськогосподарської техніки).

Тема 15. Правове регулювання аграрного ринку

Правові засоби формування аграрного ринку. Поняття організованого аграрного ринку, його інфраструктура. Загальна характеристика учасників аграрного ринку. Правове становище аграрної біржі, її функції.

Державне регулювання цін на окремі види сільськогосподарської продукції. Поняття об'єктів державного цінового регулювання. Мінімальні та максимальні інтервенційні ціни. Порядок здійснення товарних та фінансових інтервенцій.

Правове регулювання ринку зерна. Державне регулювання ринку зерна та формування зернових ресурсів. Ресурси зерна державного продовольчого резерву та регіональні ресурси зерна. Загальна характеристика суб'єктів ринку зерна. Порядок декларування зерна. Правове регулювання контролю якості зерна. Порядок здійснення заставних закупок зерна. Поняття бюджетної позики у межах режиму державних заставних закупівель. Умови отримання позики. Порядок здійснення державних форвардних закупівель зерна.

Правове становище Аграрного фонду, його повноваження.

Загальна характеристика оптових ринків сільськогосподарської продукції. Порядок набуття юридичною особою статусу оптового ринку. Основні напрями діяльності. Державна політика підтримки оптових ринків сільськогосподарської продукції.

Тема 16. Правове забезпечення сільськогосподарської діяльності відповідно до вимог ЄС та СОТ

Організаційно-правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції в контексті вимог ЄС та СОТ.

Основні категорії та принципи виробництва, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції згідно з вимогами законодавства ЄС та права СОТ. Правове регулювання відносин щодо виробництва продукції рослинництва та тваринництва в межах СОТ.

Адаптація аграрного законодавства України до вимог законодавства ЄС. Спільна аграрна політика та особливості державної підтримки аграрних підприємств в ЄС.

Тема 17. Захист прав сільськогосподарських товаровиробників

Загальна характеристика та основні способи захисту прав сільськогосподарських товаровиробників в сучасний період.

Правове регулювання юридичної служби в сільськогосподарських підприємствах. Права та обов'язки юридичної служби сільськогосподарських підприємств.

Судовий захист прав аграрних виробників.

Тема 18. Правове забезпечення соціального розвитку села

Законодавче регулювання пріоритетності соціального розвитку села.

Організаційно-економічні та правові заходи, що забезпечують пріоритетність соціального розвитку села. Заходи по культурно-побутовому обслуговуванню села. Пільги у фінансовому забезпеченні села і АПК.

Правове регулювання відносин у сфері забезпечення сталого розвитку сільських територій. Правові засади диверсифікації сільських територій.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Аграрне право України як самостійна галузь права

Методичні вказівки

Вихідним матеріалом для розуміння зазначеної теми є загальні положення теорії права про визначення галузі права, можливості існування комплексних галузей права. Основними критеріями, які дозволяють говорити про самостійність галузі права, є наявність предмету, методу правового регулювання, принципів і джерел галузі права. Необхідно звернути увагу на наявність цих критеріїв у аграрного права і з'ясувати, що конкретно є предметом аграрного права, які методи правового регулювання і принципи аграрного права. При цьому слід враховувати те, що аграрне право відноситься до комплексних галузей права, що визначає специфіку цієї галузі.

Основні терміни та поняття: аграрне право, предмет аграрного права, аграрні правовідносини, суб'єкти аграрних правовідносин, об'єкти аграрних правовідносин, зміст аграрних правовідносин, юридичні факти, внутрішні аграрні правовідносини, зовнішні аграрні правовідносини, методи регулювання в аграрному праві, функції аграрного права, принципи аграрного права, система аграрного права.

Питання для самоконтролю:

1. Юридична природа аграрного права України. Визначення аграрного права України як галузі права, науки і навчальної дисципліни.
2. Поняття та предмет аграрного права України, його зміст та особливості.
3. Функції аграрного права України.
4. Принципи аграрного права України.
5. Методи регулювання в аграрному праві України.
6. Система аграрного права України.
7. Співвідношення та взаємодія аграрного права з іншими галузями системи права.
8. Історичні витоки аграрного права України.
9. Розвиток аграрного права в умовах реформування аграрних відносин в Україні.
10. Аграрне право України в умовах світових інтеграційних економічних та державно-правових перетворень: тенденції і перспективи.

Методичні завдання:

1. Здійснити порівняльний аналіз дефініцій аграрного права як галузі права.
2. Розмежувати поняття «галузь аграрного права», «наука аграрного права», «навчальна дисципліна «Аграрне право».

3. Скласти схему «Система аграрного права».
4. Визначити основні проблеми аграрної сфери та правових шляхів їх вирішення.
5. Охарактеризуйте правові інститути аграрного права та їх взаємозв'язок з інститутами цивільного, земельного, трудового, фінансового права.

Практичні завдання:

1. Які з нижченаведених аграрних правовідносин будуть вважатися внутрішніми, а які зовнішніми:

а) генеральний директор ТОВ «Соняшник», яке мало свої відокремлені підрозділи на територіях різних областей України, звільнив з посади директора одного з таких підрозділів;

б) фермерське господарство продало вирощений ним цукровий буряк іншому фермерському господарству;

в) кооператив придбав у ТОВ «Жук» пестициди для обробки посівів;

г) сільськогосподарський обслуговуючий кооператив побудував склад і здає його в оренду родичам членів кооперативу.

2. Які з нижченаведених правовідносин є аграрними, а які ні:

а) лісник заборонив фермеру полювати в лісі, що належав на праві комунальної власності місцевій територіальній громаді;

б) громадянин Х. подав заяву про вступ у сільськогосподарський виробничий кооператив «Сонечко»;

в) громадянин Х. отримав земельну ділянку для ведення особистого селянського господарства;

г) фермерське господарство уклало договір контрактації сільськогосподарської продукції із заготівельним підприємством;

д) сільськогосподарський виробничий кооператив отримав кредит у банку.

Література:

1. Багай Н.О. Принципи аграрного права та законодавства України: проблеми законодавчого закріплення. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2016. №6 (22). S. 107-110.
2. Багай Н.О. Розвиток науки аграрного права України: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ, 2002.
3. Законодавство та право в агропромисловому комплексі України: навчальний посібник/ О.Ф. Мельничук, Н.П. Опольська. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2011. 334 с.
4. Кравець Н. В. Екологізація аграрного виробництва як принцип аграрного права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2015. 20 с.
5. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : [монографія] / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, А. М. Статівка та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. Харків : Право, 2012. 448 с.
6. Проблеми правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні: монографія / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. Харків: Право, 2016. 360 с.
7. Савельєва О. М. Сучасні підходи до визначення предмета аграрного права України. Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія : Економічна теорія та право. 2013. № 4. С. 341-351.

8. Савченко Г.І. Пріоритетність розвитку сільського господарства України як принцип аграрного права : автореф. дис. канд. юрид. наук. Х., 2012. 21 с.
9. Уркевич В. Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин: монографія. Харків: Харків юрид., 2007. 496 с.
10. Чабаненко М. М. Методи правового регулювання аграрних відносин: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 172 с.
11. Чабаненко М. М. Питання методології дослідження системи аграрного права. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2015. Вип. 213. Ч. 1. С. 101-109.
12. Чабаненко М. М. Становлення та розвиток системи аграрного права України: монографія. Дніпропетровськ: Грані, 2015. 298 с.

Законодавство:

1. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV.
2. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 03.12.1999 р. №1529/99.
3. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. №2982-IV.
4. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. №400-XII.
5. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 р. № 995-р.
6. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів 15 України від 17.10.2013 р. № 806-р.

Тема 2. Джерела аграрного права

Методичні вказівки

Аналіз аграрного законодавства має починатися з характеристики об'єктивних і суб'єктивних основ даної галузі законодавства. При характеристиці аграрного законодавства особливу увагу необхідно звернути на особливості джерел аграрного права, а саме на відсутність єдиного основного акту кодифікованого характеру, значну питому вагу рекомендаційних норм тощо.

Під час самостійної підготовки студенти повинні засвоїти поняття та основні класифікації джерел аграрного права, вміти виділити їх специфічні особливості. Особливо слід звернути увагу на значення локальних нормативно-правових актів у правовому регулюванні аграрних відносин.

Необхідно також з'ясувати сучасні тенденції розвитку аграрного законодавства України як комплексної, інтегрованої та спеціалізованої галузі законодавства; на основі використаної літератури та, з урахуванням власної позиції, сформулювати основні напрями його вдосконалення.

Основні терміни та поняття: джерела аграрного права, класифікація джерел аграрного права України, нормативно-правові акти, судовий прецедент, рішення

Конституційного суду України, адаптація аграрного законодавства, угоди Світової організації торгівлі, локальні акти аграрного законодавства.

Питання для самоконтролю:

1. Особливості системи аграрного законодавства.
2. Поняття та класифікація джерел аграрного права.
3. Міжнародні договори як джерела аграрного права України.
4. Законодавчі акти як основа правового регулювання аграрних правовідносин.
5. Підзаконні нормативні акти в системі джерел аграрного права.
6. Роль судової практики та звичаєвого права в регулюванні аграрних правовідносин.
7. Шляхи вдосконалення аграрного законодавства України.

Методичне завдання:

1. Прокласифікуйте джерела аграрного права України.
2. Назвіть міжнародні нормативно-правові акти, які входять до системи джерел аграрного права
3. Визначте основні напрями адаптації аграрного законодавства до законодавства Європейського Союзу.
4. Назвіть статті Конституції України, в яких містяться приписи, що мають значення для регулювання агропромислового комплексу України.

Практичні завдання

1. Фермерське господарство «Колос» вирішило займатися розведенням риби та бджільництвом. Для розведення риби вони хотіли орендувати у місцевої сільської ради частину озера, а пасіку вони вирішили розмістити на територію місцевого санаторію, яку також планували орендувати.

Назвіть нормативні акти, які можна застосувати для регулювання даної ситуації?

2. У якій із нижче запропонованих ситуацій потрібно керуватись законодавством агропромислового комплексу? Предметом якої галузі права є наведені правові відносини?

Ситуація 1. 30-ти річний фермер одружився із 85-річною жителькою села, сподіваючись таким чином успадкувати її земельну ділянку.

Ситуація 2. Водія автомобіля ГАЗ-53 «Молоковоз», який здав молоко і повертався до господарства зупинив інспектор ДАІ через перевищення водієм швидкості.

Ситуація 3. Приватний підприємець Краков з метою побудови швейної фабрики у селі П'яльця уклав договір оренди земельної ділянки з громадянином Галушкою.

Ситуація 4. Правління господарства винесло рішення про відрахування коштів за ремонт автомобіля ГАЗ-53 з заробітної плати водія, який на дуже слизькій дорозі не справившись з управлінням автомобіля наїхав на електроопору.

Ситуація 5. Голова фермерського господарства вирішив побудувати теплиці для вирощування квітів та уклав угоду з квітковою крамницею у місті на постачання їй квітів шести видів.

Література:

1. Аграрне право України: Навчальний посібник / Харитонova Т. Є., Каракаш І.І. –Одеса: Юридична література, 2017. 436 с.
2. Багай Н. О. Теоретичні проблеми розвитку аграрного законодавства України : монографія / Н. О. Багай; ДВНЗ «Прикарпатський націон. Ун-т ім. В. Стефаника» ; Навч. – науков. Юридичн. Ін-т. – Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2020. 305 с.
3. Багай Н. О. Спеціальна (інституційна) кодифікація як напрям розвитку аграрного законодавства України. *Право і суспільство*. № 6. Ч. 3. 2015. С. 98–101.
4. Багай Н.О. Історико-правові витоки аграрного законодавства України (XI – ХУІІІ ст.); їх наукове значення. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових праць*. Випуск УІ. Івано-Франківськ: Видавництво “Плай”. 2001. С.141–150.
5. Багай Н.О. Наукові засади кодифікації аграрного законодавства України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Випуск ХVІІІ. Івано-Франківськ: Видавництво “Плай”. 2007. С.111-114.
6. Багай Н.О. Періоди розвитку аграрного законодавства України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей*. Випуск 45. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2017. С.26-33.
7. Багай Н.О. Тенденції розвитку структури аграрного законодавства України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Випуск ХV. Івано-Франківськ: Видавництво “Плай”. 2005. С.110-116.
8. Брінцов А.І. Кодифікація аграрного законодавства України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.06. Київ, 2017. 227 с.
9. Бугера С. І. Систематизація аграрного законодавства та якість сільськогосподарської продукції. *Правничий вісник Університету «Крок»*. 2011. № 9–10. С. 63-67.
10. Державна аграрна політика України: проблеми правового забезпечення: [монографія] / за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. Київ: Вид. О. М. Ешке, 2014. 268 с.
11. Духневич І. В. Розвиток аграрного законодавства України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2011. 19 с.
12. Єрмоленко В.М. Характерні особливості сучасних аграрних законів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія «Право». 2011. Вип. 165. Ч. 1. С. 53–57.
13. Жушман В. П., Савельєва О. М. Наукові основи систематизації аграрного законодавства. *Теорія і практика правознавства: електрон. наук. фахове вид.* 2012. Вип. 1 (2). С. 1–17.
14. Марченко С. І. Систематизація аграрного законодавства України в сучасних умовах: стан, тенденції та перспективи. *Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна : матеріали Всеукраїнського круглого столу: зб. наук. пр.* (Київ, 25 травня 2012 року). К.: Видавничий центр НУБіП України, 2012. С. 98–100.
15. Панченко В. В. Внутрішньогосподарські локальні нормативно-правові акти сільськогосподарських підприємств як форма аграрного права: монографія. Харків: С.А.М., 2012. 164 с.
16. *Кодифікація екологічного законодавства: світовий досвід та українські перспективи* / О. В.

- Панченко, Т. Б. Проскура. *Молодий вчений*. 2017. № 3.
17. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : [монографія] / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, А. М. Статівка та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. Харків : Право, 2012. 448 с.
 18. Статівка А. М. Про Концепцію систематизації аграрного законодавства. *Вісник Національної академії правових наук України* : зб. наук. пр. Харків, 2017. № 3. С. 77–89.
 19. Статівка А. Процедурні норми в аграрному праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 5. С. 47–50.

Законодавство:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
2. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV.
3. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. № 742-IV.
4. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. № 2982-IV.
5. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. № 4391-VI.
6. Про пріоритетність соціального розвитку села і агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України в ред. від 15.05.1992 р. № 2346-XII.
7. Про приєднання до Конвенції про торгівлю зерном: Закон України від 06.07.2010 р. № 2439-VI.
8. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі: Закон України від 10.04.2008 р. № 250-VI.
9. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України в ред. від 21.07.2020 р. № 819-IX.
10. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV.
11. Про гарантування захисту економічних інтересів та поліпшення соціального забезпечення селян-пенсіонерів, які мають право на земельну частку (пай): Указ Президента України від 15.12.1998 р. № 1353/98.
12. Про деякі питання організаційно-правового забезпечення формування та регулювання ринку землі та захисту прав власників земельних ділянок: Указ Президента України від 25.07.2006 р. № 644/2006.
13. Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001.
14. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1158.

Тема 3. Державне регулювання сільського господарства в Україні

Методичні вказівки

При роботі над темою необхідно з'ясувати розвиток системи державного управління у взаємозв'язку з політичними, економічними і юридичними аспектами реформування системи органів державного управління. Слід також звернути увагу на правове положення органів, які здійснюють державний контроль і державне управління сільським господарством, структуру, порядок утворення, компетенцію, організаційно-правові форми діяльності органів управління агропромисловим комплексом.

При вивченні теми доцільно проаналізувати основні напрямки державного регулювання:

- а) формування і функціонування ринку сільськогосподарської продукції і продовольства;
- б) фінансування, кредитування, страхування, пільгове оподаткування;
- в) розвиток соціальної сфери села тощо.

Основні терміни та поняття: державне регулювання сільського господарства, принципи державного регулювання сільського господарства, принцип законності, принцип створення рівних правових і економічних умов для розвитку аграрних товаровиробників, принцип свободи підприємницької діяльності, принцип поєднання галузевого і територіального розвитку, принцип невтручання держави у безпосередню виробничо-господарську діяльність суб'єктів аграрного виробництва, принцип аграрного протекціонізму, форми регулятивної діяльності у сільському господарстві, методи державного регулювання сільського господарств, продовольча безпека, державна підтримка сільського господарства, оподаткування у сільському господарстві, дорадча служба, інвестиційна діяльність, інноваційна діяльність.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та принципи державного регулювання сільського господарства України.
2. Форми і методи державного регулювання сільського господарства.
3. Система органів управління у сфері сільськогосподарського виробництва.
4. Здійснення державного контролю та нагляду за додержанням аграрного законодавства.
5. Теоретичні та практичні проблеми формування системи органів державного контролю в сільському господарстві.
6. Державна аграрна політика: поняття, правове регулювання, напрями діяльності.
7. Правове забезпечення продовольчої безпеки.
8. Правові засади гарантування продовольчої безпеки України.
9. Основні напрями та правові форми державної підтримки суб'єктів господарювання у сфері сільськогосподарського виробництва.
10. Сільськогосподарське дорадництво.
11. Правове регулювання публічно-приватного партнерства у сільському господарстві.
12. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності у сільському господарстві.

Практичні завдання:

1. Під час перевірки стану продуктивності тваринництва в СВК «Корівка» виявлено грубі порушення ветеринарно-санітарних правил щодо профілактики та ліквідації інфекційних хвороб тварин. У зв'язку з цим були прийняті рішення: 1) призупинити діяльність структурного підрозділу СВК – тваринницької ферми до усунення порушень вказаних ветеринарно-санітарних правил; 2) зобов'язати правління кооперативу звільнити з посади ветеринара Василенка; 3) стягнути штраф з кооперативу у розмірі 20 мінімальних заробітних плат у дохід держави; 4) рекомендувати загальним зборам кооперативу оголосити догану голові кооперативу Ларіну.

Чи правомірні такі рішення?

2. Через підвищення на організованому аграрному ринку ціни на цукор на 7% від рівня максимальної інтервенційної ціни за наказом Міністра аграрної політики та продовольства України було здійснено товарну інтервенцію на ринку цукру. Аграрний фонд України подав відповідну заяву до Кабінету Міністрів України, зазначаючи, що проведення товарних інтервенцій входить виключно до його компетенції.

Що являє собою товарна інтервенція? До компетенції якого органу належить прийняття рішення про її проведення? Назвіть умови і порядок проведення товарних інтервенцій.

3. Голова фермерського господарства звернувся до регіонального відділення Українського державного фонду підтримки фермерських господарств з проханням надати часткову компенсацію вартості складної сільськогосподарської техніки (трактор New Holland вартістю 520 тис. грн) за рахунок Державного бюджету України.

Фермеру відмовлено у наданні компенсації, мотивуючи тим, що ФГ має заборгованість зі сплати податків за перший квартал податкового року.

Чи обґрунтована така відмова? Який порядок використання коштів Державного бюджету України на компенсацію вартості сільськогосподарської техніки?

Література:

1. Білінська О. В. Правові засади державної аграрної політики України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2013. 20 с.
2. Гафурова О. В. Соціальний розвиток села в Україні: теорія та практика правового регулювання: монографія. Київ: Ірідіум, 2014. 480 с.
3. Григор'єва Х. А. Концептуальні засади правового регулювання державної підтримки сільського господарства в Україні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Одеса, 2020. 40 с.
4. Григор'єва Х. А. Надання державних гарантій як різновид кредитної підтримки сільського господарства: правові питання. *Юридичний бюлетень*. 2018. № 8. С. 116—123. 21.
5. Григор'єва Х. А. Співвідношення правових категорій державної підтримки сільського господарства та державної аграрної політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 64—68.

6. Державна аграрна політика України: проблеми правового забезпечення. Київ: Вид. О. М. Ешке, 2014. 268 с.
7. Єрмоленко В. М. Державна аграрна політика: поняття і принципи. *Правова політика Української держави*: матер. Міжн. наук.-практ. конф., присв. 70-річчю Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника. Т. 1. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т імені В. Стефаника, 2010. С. 28–32.
8. Костенко С. О. Аналіз правового забезпечення здійснення аграрної політики в Україні. *Держава і право. Юридичні науки*. 2016. Вип. 72. С. 362–372.
9. Роздайбіда О. В., Білінська О. В. Економіко-правові аспекти державної аграрної політики України. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2010. № 3. С. 152–161.
10. Курило В. Забезпечення продовольчої безпеки як принцип державного управління аграрним сектором економіки України. *Підпр-во, госп-во і право*. 2007. № 7. С. 79-80.
11. Курман Т. В. Теоретико-методологічні засади правового забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва : автореф. дис. .. докт. юрид. наук. Харків, 2019. 40 с.
12. Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Аграрна політика та чинники її реалізації. *Економіка АПК*. 2019. № 10 С. 6.

Нормативно-правові акти:

1. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 15.05.1992 р.
2. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р.
3. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р.
4. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 03.12.1999 р.
5. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. № 806-р.
6. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 р.
7. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 05.01.2011 р.
8. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1437-р.
9. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1158.
10. Про гарантування захисту економічних інтересів та поліпшення соціального забезпечення селян-пенсіонерів, які мають право на земельну частку (пай): Указ Президента України від 15.12.1998 р. № 1353/98.
11. Про деякі питання організаційно-правового забезпечення формування та регулювання ринку землі та захисту прав власників земельних ділянок: Указ Президента України від 25.07.2006 р. № 644/2006.
12. Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001.
13. Про невідкладні заходи щодо захисту власників земельних ділянок та земельних часток (паїв): Указ Президента України від 19.08.2008 р. № 725/2008.
14. Про Основні засади розвитку соціальної сфери села: Указ Президента України від 20.12.2000 р. № 1356/2000.

15. Про заходи щодо розвитку аграрного ринку: Указ Президента України від 30.08.2004 р. № 1021.

Тема 4. Суб'єкти аграрного права

Методичні вказівки

Сільськогосподарська діяльність уособлює в собі відносини з виробництва сільськогосподарської продукції (сировини), її переробки та реалізації з метою задоволення матеріальних, духовних та інших соціально-побутових потреб осіб, що є членами, працівниками суб'єктів аграрного виробництва.

Поняття «сільськогосподарський товаровиробник» є доволі широким та включає в себе як сільськогосподарські підприємства (юридична особа, основним видом діяльності якої є виробництво та переробка сільськогосподарської продукції, виручка від реалізації якої становить не менше 75 відсотків), так і фізичних осіб, що ведуть особисте селянське господарство.

Окрім зазначених сільськогосподарських товаровиробників, до суб'єктів аграрного виробництва слід віднести також суб'єктів, які не беруть безпосередньої участі у виробництві аграрної продукції. Йдеться про Аграрний фонд України, аграрні біржі, оптові ринки сільськогосподарської продукції, ярмарки, виставки, Гарантійний фонд виконання зобов'язань за складськими документами на зерно тощо. Багаточисельність форм господарювання дозволяє використовувати різні критерії для класифікації суб'єктів аграрного права.

Основні терміни та поняття: сільськогосподарський товаровиробник, сільськогосподарське підприємство, сільськогосподарське підприємство кооперативного типу, сільськогосподарське підприємство корпоративного типу, об'єднання сільськогосподарських підприємств, фермерське господарство, особисте селянське господарство, агрохолдинг, Аграрний фонд України, аграрні біржі, оптові ринки сільськогосподарської продукції.

Питання для самоконтролю:

1. Характеристика учасників сільськогосподарського виробництва як суб'єктів аграрного права, їх види.
2. Поняття «сільськогосподарський товаровиробник» і «сільськогосподарське підприємство».
3. Сільськогосподарські підприємства як суб'єкти аграрних відносин: поняття, ознаки, види.
4. Особливості правового становища сільськогосподарських підприємств кооперативного та корпоративного типів та їх об'єднання.
5. Загальна характеристика правового статусу фізичних осіб як суб'єктів аграрного виробництва.
6. Фізичні особи як засновники, члени й учасники сільськогосподарських підприємств.

7. Особливості правового становища найманих працівників та спеціалістів сільськогосподарських підприємств.

8. Правове становище суб'єктів аграрної ринкової інфраструктури.

Практичні завдання

1. Сільськогосподарське акціонерне товариство «Веселка», фермерське господарство «Зоря» та 8 громадян, членів дачного кооперативу «Мрія», вирішили об'єднатися для створення підприємства іншої форми господарювання. Для цього вони звернулися до дорадчої служби з проханням дати пояснення з питань можливої організаційно-правової форми підприємства та порядку його створення.

Надайте консультацію. Назвіть необхідні для реєстрації документи.

2. Правління сільськогосподарського кооперативу відмовило Іщенку в прийомі його у члени з таких причин:

- відсутність сільськогосподарської освіти;
- він є акціонером сільськогосподарського акціонерного товариства;
- не має у власності земельної ділянки сільськогосподарського призначення, яку необхідно передати у користування кооперативу;
- постійно проживає в обласному центрі;
- є громадянином Молдови.

Які юридичні факти є перешкодою для набуття права членства у сільськогосподарському виробничому кооперативі?

3. Окремі сільськогосподарські кооперативи при розгляді заяв своїх членів про вихід із кооперативу приймали приведені нижче рішення:

1. Задовольняти заяву про вихід із кооперативу його членів тільки за умови передачі ними земельних часток в оренду цьому кооперативу.

2. Задовольняти прохання про вихід із кооперативу тільки після закінчення сільськогосподарського року.

3. Дозволяти вихід з кооперативу його членів лише у випадку їх відмови одержати майновий пай у натурі.

Зробіть висновок про законність та обґрунтованість даних рішень. У якому порядку член кооперативу може оскаржити неправомірні рішення загальних зборів?

Література:

1. Бургер (Костур) О. Д. Організаційно-правові форми ведення товарного сільськогосподарського виробництва в Україні та державах СНД: порівняльно-правовий аналіз: монографія / наук. ред.: Н. О. Багай; Держ. ВНЗ «Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника». Івано-Франківськ: Супрун В. П. [вид.], 2019. 187 с.

2. Дударенко В.В. Правовий статус аграрних холдингів в Україні та за кордоном: порівняльно-правовий аспект: дис. ... к.ю.н.: 12.00.06. Кив, 2019. 258 с.

3. Єрмоленко В.М. Майнові правовідносини приватних сільськогосподарських підприємств: теорія, законодавство, практика. К. : Магістр-XXI сторіччя, 2005. 304 с.

4. Корнєєв Ю.В. Поняття власності аграрних підприємств кооперативного типу. *Проблеми*

правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні: матеріали між нар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 1-2 листопада 2013 р.). Харків, 2013. С. 136-138.

5. Костур О.Д. Види сільськогосподарських підприємств за законодавством України та держав СНД. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2012. Вип.20. С.69-72.

6. Курман Т. В. Правовое обеспечение хозяйственной деятельности государственных специализированных сельскохозяйственных предприятий : монография. СПД-ФЛ Чальцев А. В., 2006. 208 с.

7. Машковська Л. Казенне підприємство: поняття, ознаки і правова природа. *Юридична Україна: Щомісячний правовий часопис*. 2014. №2. С.57-63.

8. Проблеми права власності та господарювання у сільському господарстві: монографія / за ред. В. І. Семчика. Київ: ІДП НАН України, 2001. 216 с.

9. Уркевич В.Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин: Монографія Х. : Харків юридичний, 2007. 494 с.

10. Цюцик О.В. Організаційно-правові форми сільськогосподарських товаровиробників. Л.: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2010. 564 с.

Законодавство:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV.
4. Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14.02.1992 р.
5. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII
6. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09. 2008 р. № 514-VI.
7. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII.
8. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 р. № 3528-IV.
9. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV.
10. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР.
11. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII.
12. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V.
13. Про Фонд державного майна України: Закон України від 09.12.2011 р. № 4107-VI
14. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 № 210/93.
15. Про затвердження порядку відчуження об'єктів державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2007 р. № 803.
16. Про затвердження порядку списання об'єктів державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2007 р. № 1314.

Тема 5. Правове становище сільськогосподарських підприємств та їх об'єднань

Методичні вказівки

В аграрному секторі економіки представлені як специфічні тільки для неї форми підприємницької діяльності (наприклад, селянські господарства і сільськогосподарські кооперативи), так і аналогічні або близькі до тих, які широко використовуються практично у всіх галузях (наприклад, господарські товариства). Багаточисельність форм господарювання дозволяє використовувати різні критерії для класифікації видів сільськогосподарських підприємств.

Підприємства займають значене місце серед с/г товаровиробників. При підготовці необхідно звернути увагу на поняття та ознаки підприємства, які розкривають його сутність, з'ясувати, які на сьогодні існують види, організаційно-правові форми і категорії підприємств, розкрити особливості створення та функціонування окремих видів підприємств в сільському господарстві, розкрити майнову основу їх господарювання.

Вивчення питання про колективне с/г підприємство слід почати з аналізу законодавчого забезпечення існування колективних сільськогосподарських підприємств в Україні, дати характеристику Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство». Питання про ознаки колективного сільськогосподарського підприємства та його поняття потребує творчого підходу студентів та знань нормативно-правових актів основних галузей законодавства. Особливу увагу слід звернути на процес реформування колективних сільськогосподарських підприємств в умовах проведення аграрної реформи в Україні, з'ясувати основні форми використання майна та земель колективних сільськогосподарських підприємств в процесі їх реорганізації.

Важливе місце належить господарським товариствам якими згідно чинного законодавства є підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їхнього майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку. Традиційно класифікація господарських товариств здійснюється за способами формування, функціонування статутного капіталу і обсягами відповідальності учасників за зобов'язаннями товариства. Необхідно визначити правове становище господарських товариств в АПК та засвоїти організаційно-правові форми акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю.

Студентам потрібно звернути увагу на правову природу такого явища, як господарські об'єднання в сільському господарстві, виділити їх основні ознаки та особливості.

Основні терміни та поняття: сільськогосподарське підприємство, колективне сільськогосподарське підприємство, сільськогосподарське підприємство кооперативного типу, сільськогосподарське підприємство корпоративного типу, сільськогосподарське товариство, об'єднання сільськогосподарських підприємств, аграрна холдингова компанія.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та ознаки колективного сільськогосподарського підприємства.
2. Поняття, юридичні ознаки, особливості правосуб'єктності державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств.
3. Правовий режим майна державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств.
4. Поняття, правові ознаки та види сільськогосподарських товариств.

5. Порядок та особливості утворення сільськогосподарського акціонерного товариства і товариства з обмеженою відповідальністю.
6. Правовий режим майна та землі сільськогосподарських товариств.
7. Органи управління та контролю сільськогосподарського товариства та їх компетенція.
8. Майнові фонди сільськогосподарського товариства.
9. Правовий статус об'єднань підприємств в сільському господарстві.
10. Особливості різних видів об'єднань підприємств.
11. Правове становище аграрної холдингової компанії.
12. Порядок утворення та державної реєстрації аграрної холдингової компанії.
13. Правовий режим майна аграрної холдингової компанії.
14. Виробничо-господарська діяльність аграрної холдингової компанії та її правове забезпечення.

Практичні завдання:

1. Директор державного сільськогосподарського підприємства “Ранок” через скрутне матеріальне становище підприємства вирішив реалізувати частину майна, що перебувало на балансі підприємства: земельні ділянки під багаторічними насадженнями, вантажний автомобіль та трактор.

На яких правових титулах належить майно та земельні ділянки державним сільськогосподарським підприємствам і сільськогосподарським підприємствам інших форм власності? Який порядок реалізації майна державних сільськогосподарських підприємств?

2. Державне сільськогосподарське підприємство «Зелене» продало сільськогосподарському виробничому кооперативу земельну ділянку розміром 1 га. та розташований на ній тепличний комплекс. Кошти, які надійшли в результаті купівлі-продажу були направлені до спецфонду державного сільськогосподарського підприємства.

Чи є правомірними такі дії? Який порядок відчуження майна державного підприємства?

3. Працівник сільськогосподарського акціонерного товариства «Колос» звернувся до райдержадміністрації із заявою про виділення йому у власність земельної ділянки для ведення фермерського господарства. Райдержадміністрація дала відповідь, що прийме рішення про виділення земельної ділянки лише після того, як правління акціонерного товариства висловить свою згоду на те, щоб його працівник вів фермерське господарство. До райдержадміністрації звернувся також акціонер акціонерного товариства «Колос» із заявою про виділення йому у власність земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства. Райдержадміністрація дала відповідь, що прийме рішення про виділення земельної

ділянки лише після того, як загальні збори акціонерного товариства висловлять свою згоду на те, щоб акціонер вів особисте селянське господарство.

Чи законна відповідь райдержадміністрації? Чи можуть акціонери та працівники акціонерних товариств створювати фермерські господарства чи особисті селянські господарства?

4. Акціонерне товариство «Коваленко» одержало високий урожай пшениці, частину якої реалізувало державній закупівельній організації, а іншу частину на умовах давальницької сировини передало спиртозаводу. Одержавши від останнього спирт, АСГП у власному консервному цеху розлило його в пляшки, реалізувало через торговельну мережу. Керівництво АСГТ «Коваленко» ухвалило рішення за вирученні кошти реконструювати консервний цех для виробництва спирту.

Акціонери товариства не погодилися з діями керівництва і звернулися зі скаргою до обласного прокурора.

Визначте, чи правомірні дії керівництво АСГТ. Яке рішення повинна прийняти обласна прокуратура?

Література:

11. Бургер (Костур) О. Д. Організаційно-правові форми ведення товарного сільськогосподарського виробництва в Україні та державах СНД: порівняльно-правовий аналіз: монографія / наук. ред.: Н. О. Багай; Держ. ВНЗ «Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника». Івано-Франківськ: Супрун В. П. [вид.], 2019. 187 с.

12. Дударенко В.В. Правовий статус аграрних холдингів в Україні та за кордоном: порівняльно-правовий аспект: дис. ... к.ю.н.: 12.00.06. Кив, 2019. 258 с.

13. Єрмоленко В.М. Майнові правовідносини приватних сільськогосподарських підприємств: теорія, законодавство, практика. К. : Магістр-XXI сторіччя, 2005. 304 с.

14. Єрмоленко В.М. Теоретичні проблеми аграрних майнових правовідносин: монографія. К. : Магістр-XXI сторіччя, 2008. 188 с.

15. Жушман В., Уркевич В. Правове регулювання майнових аспектів діяльності фермерських господарств за новим законодавством України: окремі проблеми. *Право України*. 2004. № 6. С. 46–50.

16. Коваленко Т. Правові аспекти ліквідації недержавних сільськогосподарських підприємств у процесі їх реструктуризації організації. *Право України*. 2003. № 6.

17. Корнеєв Ю.В. Поняття власності аграрних підприємств кооперативного типу. *Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні*: матеріали між нар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 1-2 листопада 2013 р.). Харків, 2013. С. 136-138.

18. Костур О.Д. Види сільськогосподарських підприємств за законодавством України та держав СНД. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2012. Вип.20. С.69-72.

19. Курман Т. В. Правовое обеспечение хозяйственной деятельности государственных специализированных сельскохозяйственных предприятий : монография. СПД-ФЛ Чальцев А. В., 2006. 208 с.

20. Машковська Л. Казенне підприємство: поняття, ознаки і правова природа. *Юридична Україна*: Щомісячний правовий часопис. 2014. №2. С.57-63.

21. Проблеми права власності та господарювання у сільському господарстві: монографія / за ред. В. І. Семчика. Київ: ІДП НАН України, 2001. 216 с.

22. Статівка А.М. Правові засади сучасної аграрної реформи в Україні та роль селянина в її проведенні. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування*

України. 2014. Вип. 197. Ч. 1. С. 45-55.

23. Уркевич В.Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин: Монографія Х. : Харків юридичний, 2007. 494 с.

24. Хорошевська О.І. Правові аспекти паювання майна колективних сільськогосподарських підприємств в Україні: автореферат : дис. ... к.ю.н.: 12.00.06. Кив, 2019. 18 с.

25. Цюцик О.В. Організаційно-правові форми сільськогосподарських товаровиробників. Л.: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2010. 564 с.

Законодавство:

17. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР.

18. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV.

19. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV.

20. Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14.02.1992 р.

21. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII

22. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI.

23. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII.

24. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 р. № 3528-IV.

25. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV.

26. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР.

27. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII.

28. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V.

29. Про Фонд державного майна України: Закон України від 09.12.2011 р. № 4107-VI

30. Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001.

31. Про врегулювання питань щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектору економіки: постанова КМУ від 28.02.2001 р. № 177.

32. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 № 210/93.

33. Про затвердження порядку відчуження об'єктів державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2007 р. № 803.

34. Про затвердження порядку списання об'єктів державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2007 р. № 1314.

35. Деякі питання призначення керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки та членів їх наглядових рад: Постанова КМУ від 21.03.2018 р. № 190.

36. Про порядок проведення конкурсного відбору керівників держаних суб'єктів господарювання: постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2008 р. № 777.

Тема 6. Правовий статус сільськогосподарських кооперативів

Методичні вказівки

Структуризація сільськогосподарського виробництва висуває необхідність прискорення кооперування приватних товаровиробників в сфері виробництва, переробки і збуту продукції, агросервісу, взаємного кредитування. При цьому кооперація розвивається за такими основними напрямками: а) сільськогосподарська кооперація, заснована на особистій трудовій участі, об'єднанні майнових та земельних паїв; б) кооперування селянських господарств

для спільного обробітку землі і ведення тваринництва; в) кооперація для переробки сільськогосподарської продукції, постачання, збуту та інші форми. Аналіз окремих видів сільськогосподарських кооперативів повинен здійснюватись шляхом їх порівняльної характеристики: виявлення спільних ознак та відмінностей у правовому статусі, видах і формах діяльності тощо.

Особливий акцент необхідно зробити на правовому становищі кооперативних сільськогосподарських підприємств, інституті членства в сільськогосподарському кооперативі, порядку прийому і виходу з членів кооперативу, обмеження на застосування найманої праці в кооперативах.

При підготовці до семінарського заняття студенти повинні зосередити увагу на правовому регулюванні управлінських відносин у сільськогосподарських кооперативах, спробувати сформулювати пропозиції щодо удосконалення їх законодавчого регулювання.

Основні терміни і поняття: кооператив, сільськогосподарський кооператив, сільськогосподарська кооперація, принципи кооперативної діяльності, член сільськогосподарського кооперативу, асоційований член сільськогосподарського кооперативу, кооперативне об'єднання.

Питання для самоконтролю:

1. Нормативно-правове регулювання діяльності сільськогосподарських кооперативів. Співвідношення Закону України «Про кооперацію» та Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію».
2. Поняття та основні ознаки сільськогосподарських кооперативів та їх види.
3. Кооперативні об'єднання.
4. Порядок створення сільськогосподарських кооперативів.
5. Право членства у сільськогосподарських підприємствах кооперативного типу.
6. Права та обов'язки членів сільськогосподарських кооперативів.
7. Правовий режим пайового та неподільного фондів підприємства.
8. Правовий режим земельної ділянки кооперативу.
9. Система органів самоврядування в кооперативних сільськогосподарських підприємствах.
10. Особливості господарської діяльності сільськогосподарських кооперативів.
11. Державна підтримка сільськогосподарських кооперативів.
12. Порядок припинення діяльності сільськогосподарських кооперативів.

Практичні завдання:

1. Косенка виключили із сільськогосподарського кооперативу за систематичне невідвідування загальних зборів. При припиненні членства загальними зборами було затверджено рішення про виділення в рахунок паю

Косенка замість земельної ділянки сільськогосподарського призначення площею 2 га, яку він вносив при вступі до кооперативу, земельної ділянки для обслуговування житлового будинку площею 0,25 га, а різницю між їх площами відшкодувати сільськогосподарською продукцією.

Косенко не погодився з таким рішенням загальних зборів і звернувся зі скаргою до прокуратури.

Чи правомірне рішення загальних зборів членів сільськогосподарського кооперативу? Який порядок розрахунків при припиненні членства в сільськогосподарському кооперативі? Яким чином оформлюється виплата вартості паю колишнім членам кооперативу? Яке рішення має прийняти прокурор за скаргою Косенка?

2. Правління сільськогосподарського кооперативу “Славутич” внесло такі зміни до статуту:

- основним напрямом діяльності кооперативу є рослинництво;
- кооператив повинен надавати послуги з обробітку землі не тільки членам кооперативу, а й сусіднім сільськогосподарським підприємствам;
- члени кооперативу, які передали як пайовий внесок земельну ділянку, у разі виходу з кооперативу можуть отримати грошову компенсацію її вартості, при цьому сама земельна ділянка залишається у пайовому фонді кооперативу.

Дайте правову оцінку щодо законності внесених змін до статуту. Який порядок оскарження рішень правління кооперативу?

3. До юридичної консультації звернувся Д. з проханням надати йому консультацію про підстави та порядок припинення членства в сільськогосподарському кооперативі, а також про порядок повернення вступного й пайового внесків, переданих такому кооперативу?

Прокоментуйте ситуацію і дайте обґрунтовану відповідь. Які нормативно-правові акти регулюють питання припинення членства в сільськогосподарських кооперативах?

4. З ініціативи спостережної ради правління сільськогосподарського кооперативу «Соняшник» виключило С. з членів кооперативу за систематичні порушення статутної дисципліни і відмову від трудової участі у діяльності кооперативу.

У зв'язку з цим С. подав заяву голові кооперативу, де вимагав повернення йому вступного і пайового внесків, у тому числі й земельної ділянки, яку він передав у користування кооперативу при вступі до нього.

Голова кооперативу відмовив у задоволенні цих вимог, пояснивши, що земельна ділянка та інше майно відповідно до положень Статуту кооперативу ввійшли до його фонду, який поділу не підлягає, бо є власністю кооперативу.

Не погодившись із діями правління та голови кооперативу, С. звернувся до суду.

Який порядок та підстави виключення із членів сільськогосподарського кооперативу? Чи має право С. на повернення вступного і пайового внесків, а також на виділення земельної ділянки?

Вирішіть справу.

5. При вступі до сільськогосподарського кооперативу «Колос» В. через скрутний матеріальний стан клопотав перед головою правління кооперативу про розстрочення сплати пайового внеску загальним розміром 25 тис. грн на п'ять місяців. При розгляді рішення голови правління кооперативу про прийом до кооперативу В. правління кооперативу ухвалило, що він повинен зробити пайовий внесок одразу, без розстрочення. У протилежному випадку В. не буде прийнятий.

Прокоментуйте ситуацію.

Який порядок прийому до сільськогосподарського кооперативу?

Чи є правомірними рішення голови правління та правління кооперативу?

З якого моменту особа набуває статусу члена сільськогосподарського кооперативу?

Література:

1. Гафурова О. В. Сільськогосподарські виробничі кооперативи: права та обов'язки членів. Київ: МАУП, 2006. 200 с.
2. Державна аграрна політика України: проблеми правового забезпечення: монографія / за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. Київ : Вид. О. М. Ешке, 2014. 268 с.
3. Залуцький І. Р. Особливості державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. № 3. С.71—78.
4. Зеліско А. В. Система організаційно-правових форм кооперативів: проблеми адаптації до законодавства ЄС. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 3. С. 14-18.
5. Зіновчук В.В. Організаційно-правові засади становлення сільськогосподарської кооперації в Україні. *Вісник БУМіБ*. 2014. № 3(27), Т. 2.
6. Кооперативне право: підручник / за ред. В. І. Семчика. Київ: Ін Юре, 1998.
7. Кооперативні читання: 2019 рік: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 7 червня 2019 р.). Житомир : ЖНАЕУ, 2019. 176 с.
8. Крутько М.А. Стан та етапи розвитку сільсько-господарських обслуговуючих кооперативів. *Вісник Харківського національного технічного університету сільськогосподарства імені Петра Василенка*. 2014. Вип. 149. С. 202.
9. Кучерява К. Я. Удосконалення нормативно-правової бази регулювання процесів кооперації в аграрному секторі. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України*. Серія : Державне управління. 2017. № 2. С. 68-73.
10. Кучерява К.Я. Державне регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України: 25.00.02. Харків, 2017. 227 с.
11. Організаційно-правові питання аграрної реформи в Україні: Монографія / Семчик В.І., Кулинич П.Ф., Погрібний О.О., Пашенко О.М., Проценко Т.П. та ін.; За ред. В.І.Семчика. К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2003. 280 с.
12. Ревуцька А. О. Кооперація як перспективний напрям розвитку агропромислових підприємств. *Економічний простір*. 2014. № 84. С. 190—199.
13. Статівка А.М. Правові засади сучасної аграрної реформи в Україні та роль селянина в її проведенні. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. Вип. 197. Ч. 1. С. 45-55.

14. Тарасович Л. В. Кооперація як інструмент економічного зростання сільських територій та економіки в умовах децентралізації. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2017. №16. С. 239—244.

15. Торосян Г.А. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація як стратегічний напрям у контексті соціально-економічного розвитку сільських територій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. С. 45—48.

16. Уркевич В. Ю. Становлення сільськогосподарських кооперативів в умовах ринкової економіки України: деякі правові аспекти: монографія. Харків: Одиссей, 2004. 120 с.

17. Уркевич В.Ю. Новели правового регулювання сільськогосподарської кооперації в Україні. *Науковий вісник НАУ*. 2013. № 182, ч. 1. С. 73–82.

Законодавство:

1. Конституція України від 28.06.1996 р.
2. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р.
4. Земельний кодекс України від 25.10.2001р.
5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р.
6. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р (в редакції від 19.01.2013 р.)
7. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2020 р.
8. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р.
9. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р.
10. Про затвердження Модельного статуту сільськогосподарського кооперативу, що діє з метою отримання прибутку: постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 175.
11. Про затвердження Модельного статуту сільськогосподарського кооперативу, що діє з метою отримання прибутку: постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 175.
12. Про затвердження Примірних правил внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського кооперативу: наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 06.04.2021 р. № 703.

Тема 7. Правове становище фермерського господарства

Методичні вказівки

У процесі підготовки до практичного заняття потрібно з'ясувати поняття та ознаки фермерського господарства, сформулювати власне визначення фермерського господарства з максимальним врахуванням його суттєвих ознак.

Слід знати основні вимоги до кандидатів на створення фермерських господарств, порядок звернення з заявами та надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства, норми безоплатної передачі землі у власність, а також коло осіб, які можуть входити до складу фермерського господарства, обмеження для членства в ньому, основні права та обов'язки членів фермерського господарства.

Особливу увагу слід звернути на проблемні питання, пов'язані з земельними і майновими відносинами в фермерських господарствах, особливостями правового статусу голови господарства тощо.

Важливо також з'ясувати існуючі колізії в земельному, цивільному та фермерському законодавстві щодо правового регулювання аграрних відносин у фермерських господарствах.

Основні терміни та поняття: фермерське господарство, сімейне фермерське господарство, голова фермерського господарства, члени фермерського господарства, майно фермерського господарства, землі фермерського господарства.

Питання для самоконтролю:

1. Становлення інституту фермерства в Україні.
2. Загальна характеристика законодавства України про фермерське господарство.
2. Поняття фермерського господарства та сімейного фермерського господарства.
3. Умови та порядок створення та державної реєстрації фермерських господарств.
4. Умови та порядок надання (передачі) земельних ділянок для ведення фермерського господарства.
5. Умови членства в господарстві. Права та обов'язки членів.
6. Земельні відносини у фермерських господарствах.
7. Правовий режим майна у фермерських господарствах.
8. Господарська діяльність фермерських господарств.
9. Правове регулювання державної підтримки фермерського господарства та сімейного фермерського господарства.
10. Податкові відносини та пільги відповідно до законодавства України.
11. Припинення діяльності фермерських господарств.

Практичні завдання:

1. Гр. К. та гр. П., вививши вимоги законодавчих актів щодо створення фермерського господарства, подали державному реєстратору пакет документів для створення юридичної особи. Зокрема, гр. К. заповнив реєстраційну картку російською мовою, оскільки гр. П., хоча і володіє цією мовою міжнародного спілкування, однак пише неграмотно. Друзі вирішили назвати своє підприємство «Державна корпорація «Олейна», щоб таким чином привернути увагу клієнтів на першому етапі діяльності, доки їх рейтинг не досягне масштабів відомого українського виробника олії. Щодо видів діяльності, то друзі передбачили: вирощування соняшнику, його переробку на олію та реалізацію оптовим покупцям.

Чи зареєструють підприємство цим громадянам?

В яких нормативних актах містяться вимоги до документів, які подаються на реєстрацію суб'єкта господарювання?

2. Сулима І.П. вирішив стати фермером. Для цього він визначився з видом діяльності (організація страусиної ферми), який є найбільш перспективним і новим

для ринку України. Відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», Сулима І.П. зібрав пакет документів і подав їх реєстратору для проведення державної реєстрації. Однак, в реєстрації фермерського господарства було відмовлено.

Що не врахував Сулима І.П., готуючи пакет документів для подання їх державному реєстратору?

3. Голова фермерського господарства Кузьменко одержав у банку кредит строком на 2 роки для придбання сільгосптехніки. Через рік Кузьменко помер. Банк звернувся до спадкоємців Кузьменка, які є членами фермерського господарства, з вимогою повернути кредит. Спадкоємці Кузьменка вважали, що якщо кредит був одержаний для потреб усього фермерського господарства, яке є юридичною особою, то немає підстав не тільки для дострокового повернення кредиту, а й взагалі члени цього господарства не несуть відповідальності щодо цих зобов'язань.

Дайте письмову відповідь на такі запитання: у якому порядку проводиться кредитування фермерських господарств; чи має право банк вимагати дострокового повернення кредиту; у якому порядку слід розглядати цей спір; яке рішення необхідно прийняти?

4. Гр. В. звернувся до райдержадміністрації із заявою про виділення йому земельної ділянки для ведення фермерського господарства. У зв'язку з дефіцитом сільськогосподарських угідь йому було виділено земельну ділянку на неосвоєній території. Для того щоб почати спорудження житла та сільськогосподарських будівель, В. звернувся у банк із проханням надати йому кредит. Банк відмовив, посилаючись на те, що вільних коштів зараз немає.

Чи законна відмова банку? З яких коштів та в якому порядку здійснюється підтримка фермерських господарств у даному випадку.

5. Фермерське господарство має 100 га сільськогосподарських земель на праві власності і в оренді. У зв'язку з розширенням виробництва члени господарства вирішили отримати додаткові землі. Голова фермерського господарства звернувся із заявою до Головного управління Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру відповідної області про надання йому в оренду земельної ділянки розміром 20 га для ведення фермерського господарства. Начальник цього управління видав наказ «Про надання дозволу на розроблення документації із землеустрою», згідно з яким фермерському господарству було надано дозвіл на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки площею 20 га та передачі її в оренду. Договір був укладений, але реєстраційна служба районного управління юстиції відмовилася його реєструвати, посилаючись на те, що максимально дозволеною законом площею фермерське господарство вже володіє, до того ж передача земель сільськогосподарського призначення державної або комунальної власності здійснюється на конкурентних засадах за результатами проведення земельних торгів.

Дайте юридичну оцінку ситуації.

6. Фермерське господарство «Колос» вирішило займатися розведенням риби та бджільництвом. Для розведення риби вони хотіли орендувати у місцевої сільської ради частину озера, а пасіку вони вирішили розмістити на територію місцевого санаторію, яку також планували орендувати.

Назвіть нормативні акти, які можна застосувати для регулювання даної ситуації? Чи можна взяти в оренду частину ставка? Чи можна орендувати землю санаторію і розмістити на ній пасіку? Чи будуть ці договори оренди підлягати державній реєстрації? Чи підлягають взагалі договори оренди землі державній реєстрації?

Література:

1. Kalchenko S.V. Current development prospects of farm households. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. №12. С.147-152.

2. Багай Н.О. Сучасне законодавче регулювання діяльності фермерських господарств: окремі проблеми. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2016. - № 40. Том 1. С.114-117.

3. Бердніков Є. Правові позиції щодо визначення кола суб'єктів (осіб), що мають право на приватизацію земель для ведення фермерського господарства, та кола об'єктів (земельних ділянок), що підлягають такій приватизації. *Землепорядний вісник*. № 4. 2015. С.26-30.

4. Ващишин М.Я. Земельні правовідносини у селянських фермерських господарствах: автореферат дис. ... к.ю.н.: 12.00.06. Львів, 2000. 18 с.

5. Гафурова О.В. Проблеми правого регулювання діяльності особистих селянських господарств. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 3. С. 280–284.

6. Долинська М.С. Правові засади створення та діяльності селянських (фермерських) господарств в Україні: автореферат дис. ... к.ю.н.: 12.00.06. Львів, 1999. 18 с.

7. Зеліско А. Правовий статус фермерських господарств як юридичних осіб приватного права. *Право України*. 2010. № 5. С. 143-149.

7. Кулинич П.Ф. Сімейні фермерські господарства у виробничій інфраструктурі сільських територій України: правові проблеми створення та діяльності. *Актуальні проблеми екологічних, земельних та аграрних правовідносин: теоретико-методологічні й прикладні аспекти : матеріали «круглого столу»* (м. Харків, 5 груд. 2014 р.) / за заг. ред. А.П. Гетьмана; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Х., 2014. С. 47–50.

8. Кулинич П.Ф. Фермерське право України на початку ХХІ століття: стан та перспективи. *Розвиток організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі: матеріали «круглого столу»*, м. Харків, 13 червня 2014 р. / за ред. А.П. Гетьмана, М.В. Шульги. Х., 2014. С. 25–28.

9. Проценко Т.П. Правовий режим майна селянських (фермерських) господарств України: автореферат дис. ... к.ю.н.: 12.00.06. Київ, 1996. 20 с.

10. Проценко Т.П. Правовий режим майна селянських (фермерських) господарств України. Київ: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2000. 80 с.

11. Титова Н.І. Фермерство в Україні: основні правові засади. Питання та відповіді. Львів, 1998. 184 с.

12. Уркевич В.Ю. Правові аспекти створення та функціонування сімейних фермерських господарств. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія «Право». К., 2016. Вип. 243. С. 67–75.

13. Хрипко С. Сімейні фермерські господарства: проблеми правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 9. С. 36–39.

14. Шульга М.В., Жушман В.П., Кулинич П.В., Юркевич В.Ю. Фермерське господарство: правові засади створення, функціонування та припинення: Навчально-практичний посібник / За заг. ред. М.В. Шульги. Харків: ТОВ “Одіссей”, 2004. 464 с.

Законодавство:

1. Конституція України від 28.06.1996 р.
2. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р.
4. Земельний кодекс України від 25.10.2001р.
5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р.
6. Закон України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 р.
7. Закон України “Про оренду землі” від 06.10.1998 р.
8. Про затвердження мінімальних розмірів земельних ділянок, які утворюються в результаті поділу земельної ділянки фермерського господарства, що успадковується: постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 р. № 1908 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1908-2003-%D0%BF>
9. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам: постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 р. № 1102 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1102-2004-%D0%BF>
10. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств: постанова Кабінету Міністрів України від 7.02.2018 р. № 106
11. Про затвердження переліку документів, що підтверджують досвід роботи у сільському господарстві: постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2015 р. № 584.

Тема 8. Правове регулювання ведення особистих селянських господарств

Методичні вказівки

При вивченні теми студенти повинні виявити істотні особливості особистого селянського господарства, з’ясувати специфіку його правового статусу в системі суб’єктів аграрних відносин.

На основі поняття та ознак особистого селянського господарства громадян необхідно розмежувати його із фермерським господарством.

Розгляд питань необхідно розпочати зі з’ясування сутності поняття «особисте селянське господарство». Так, особисте селянське господарство – це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму. Члени особистого селянського господарства здійснюють діяльність на свій розсуд і ризик у межах встановленого правового господарського порядку, дотримуючись вимог законів України та

підзаконних нормативно-правових актів. Діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не відноситься до підприємницької діяльності. Далі слід проаналізувати такі ознаки особистого селянського господарства, як:

- споживчий характер діяльності (лише залишки вирощеної чи виробленої сільськогосподарської продукції - реалізуються);
- базується на особистій праці та приватній власності;
- має підсобний характер (є додатковим джерелом доходів сім'ї).

Аналіз земельних і майнових відносин в особистих селянських фермерських господарствах повинен ґрунтуватися на знаннях студентів нормативно-правових актів не лише аграрного, але й земельного, цивільного законодавства.

Основні терміни та поняття: особисте селянське господарство, майно, яке використовується для ведення особистого селянського господарства, сільський зелений туризм, присадибна земельна ділянка, облік особистих селянських господарств, державна підтримка особистого селянського господарства, зайнятість членів особистого селянського господарства.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття, ознаки та особливості особистих селянських господарств.
2. Облік особистих селянських господарств.
3. Нормативно-правові акти, що визначають правове становище особистого селянського господарства.
4. Право на використання земельних ділянок як основи для ведення особистого селянського господарства.
5. Правовий режим майна, що використовується для ведення особистого селянського господарства (суб'єкти та об'єкти права власності).
6. Облік, державна підтримка, страхування та пенсійне забезпечення особистих селянських господарств.
7. Правові форми реалізації продукції особистого селянського господарства.
8. Надання послуг у сфері сільського (зеленого) туризму.
9. Припинення ведення особистого селянського господарства.

Практичні завдання:

1. Рішенням районної ради передбачалось:
 1. Для ведення особистого підсобного господарства надавати громадянам у власність земельні ділянки у розмірі 0.6 гектара.
 2. Для ведення садівництва і городництва надавати громадянам у власність земельні ділянки, розмір яких не повинен перевищувати 0.12 гектара.

Чи правомірне рішення районної ради?

2. Сім'я Артемівих веде особисте селянське господарство на земельній ділянці площею 0,5 га, займаючись вирощуванням кукурудзи.

Сільськогосподарський кооператив запропонував сім'ї Артемівих укласти договір на реалізацію кукурудзи.

Чи дозволено чинним законодавством укладення такого договору? Хто буде сторонами цього договору?

3. Гр. С., який займається веденням особистого селянського господарства, уклав із заготівельним (молокопереробним) підприємством договір на реалізацію надлишків молока. Договором було передбачено обов'язок гр. С. один раз на 2 дні здавати на підприємство 100 л незбираного неохолодженого молока вищого гатунку.

Доставка молока заготівельному підприємству входила в обов'язок продавця і здійснювалась його власним автотранспортом.

Прокоментуйте ситуацію. Які порушення законодавства мають місце? Яких санітарних і ветеринарних вимог мають дотримуватися особи, що займаються веденням особистого селянського господарства при реалізації надлишків молока?

4. Сільськогосподарський виробничий кооператив «Прогрес» уклав договір із гр. Л., яка вела особисте селянське господарство, на відгодівлю молодняку птиці, що належав кооперативу. У договорі встановлено обов'язок кооперативу забезпечувати особисте селянське господарство гр. Л. кормами, транспортом для підвозу кормів, зооветеринарним обслуговуванням, технічним обладнанням.

Гр. Л. передала кооперативу 70% від загальної кількості гусей, отриманих нею за договором, за що їй виплатили 8 тис. 900 грн. Правління кооперативу подало позов до суду до гр. Л. про відшкодування вартості неотриманих гусей, посилаючись на те, що з переданих їй на відгодівлю 1000 голів молодняку вона повинна була відгодувати і передати господарству 900 гусей вагою 2,5 кг кожний. Гр. Л. вважала необґрунтованими вимоги кооперативу, який не забезпечив належного зооветеринарного обслуговування птиці і не надав, як передбачалося договором, необхідної кількості кормів, через що загинуло 300 голів птиці, а решта поголів'я не набрала необхідної ваги.

Чи підлягають задоволенню позовні вимоги кооперативу? Яке рішення має винести суд, якщо взята на відгодівлю птиця утримувалася гр. Л. з порушенням ветеринарних і санітарних вимог?

Література:

1. Гафурова О. В. Проблеми правового регулювання діяльності особистих селянських господарств. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 3. С. 280 – 284.
2. Губені Ю.Е., Коверко Ю.А., Оліщук П. О. Розвиток особистих селянських господарств в умовах інституціональних змін. *Науковий журнал «Економіка України»*. 2017. 3 (664). С. 59-67.
3. Державна аграрна політика України: проблеми правового забезпечення: монографія / за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. Київ : Вид. О. М. Ешке, 2014. 268 с.
4. Носік В.В., Коваленко Т.О., Лебідь В.І., Марченко С.І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про особисте селянське господарство» / За ред. канд. юрид. наук, доц. Носіка В.В. К.: Кондор, 2004. 252 с.

5. Лебідь В. І. Правове становище особистих селянських господарств в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец.12.00.06. К., 2002.
6. Лідовець Т.М. Право на забудову житлових, господарських будівель та споруд на землях, відведених для особистих селянських господарств. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2012. №1(5). С.1 – 11.
7. Лушпаєв С. Правове становище сімейного фермерського господарства: окремі питання // *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 107 – 110.
8. Організаційно-правові питання аграрної реформи в Україні: Монографія / Семчик В.І., Кулинич П.Ф., Погрібний О.О., Пашенко О.М., Проценко Т.П. та ін.; За ред. В.І.Семчика. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. 280 с.
9. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 241 с.
10. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : [монографія] / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, А. М. Статівка та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. Харків : Право, 2012. 448 с.
11. Проблеми права власності та господарювання у сільському господарстві: Монографія / Семчик В.І., Проценко Т.П., Кулинич П.Ф., Поліводський О.А., Сонюк В.А. та ін. ; під ред. В.І.Семчика. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2001. 216 с.
12. Уркевич В. Ю. Правові аспекти членства в особистому селянському господарстві. *Право України*. 2005. № 1. С. 80–82.
13. Уркевич В.Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин: Монографія. Х.: Харків юрид., 2007. 496 с.
14. Хвасенко А. А. Правове забезпечення розвитку особистих селянських господарств: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06. Х., 2002.
15. Хвасенко А. А. Правове регулювання особистого селянського господарства громадян. *Право України*. 2002. № 4. С. 40–42.

Законодавство:

1. Конституція України від 28.06.1996 р.
2. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р.
4. Земельний кодекс України від 25.10.2001р.
5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р.
7. Закон України “Про особисте селянське господарство” від 15.05.2003 р.
8. Закон України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 р.
9. Закон України “Про оренду землі” від 06.10.1998 р.
10. Закон України “Про туризм” від 15.09.1995 р.
11. Про затвердження Порядку обліку особистих селянських господарств сільськими, селищними та міськими радами: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 14.04.2017 р.
12. Про затвердження Інструкції з ведення господарського обліку в сільських, селищних та міських радах: наказ Державної служби статистики України від 11.04.2016 р.
13. Про затвердження Ветеринарних та санітарних вимог до пунктів закупівлі молока від тварин, які утримуються в особистих селянських господарствах : наказ Міністерства аграрної політики України, Державного департаменту ветеринарної медицини від 21.03.2002 р.
14. Інструкція по обліку молодняка тварин, птиці та тварин на відгодівлі: дод. до наказу Міністерства сільського господарства і продовольства України від 15.01.1997 р.
15. Про затвердження Ветеринарних та санітарних вимог до пунктів закупівлі молока від тварин, які утримуються в особистих селянських господарствах : наказ Міністерства аграрної політики України, Державного департаменту ветеринарної медицини від 21.03.2002 р.

16. Про затвердження Ветеринарно-санітарних вимог утримання птиці в особистих селянських господарствах: наказ Міністерства аграрної політики України, Державного департаменту ветеринарної медицини від 19.12.2006 р. № 100.

17. Про затвердження Порядку надання послуг з тимчасового розміщення (проживання): постанова Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 р.

О с о б л и в а ч а с т и н а

Тема 9. Правове регулювання використання природних ресурсів в сільському господарстві

Методичні вказівки

Перш за все слід зауважити, що відповідно до ст. 1 Закону України «Про пріоритетність соціального розвитку села та АПК в народному господарстві» така пріоритетність забезпечується створенням необхідної природно-ресурсної бази. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначає види використання природних ресурсів, зокрема: загальне використання природних ресурсів, згідно з ч. 2 ст. 38 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», полягає в безперешкодному використанні природних ресурсів громадянами для задоволення своїх життєвих потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних та ін.) і має певні правові ознаки. Воно здійснюється: а) безоплатно; б) без отримання будь-яких дозволів; в) без закріплення окремих природних об'єктів за певними суб'єктами (без права володіння); спеціальне використання природних ресурсів, згідно з ч. 3 ст. 38 цього Закону — це такий вид використання природних ресурсів, який характеризується тим, що: а) природні об'єкти цілком або частково закріплюються за певними суб'єктами на різних правових підставах (здійснюється право володіння ними); б) на його здійснення необхідно отримати спеціальний дозвіл; в) воно є платним.

Використання природних ресурсів в сільському господарстві необхідно досліджувати як спеціальне використання природних ресурсів. Студентам варто розглянути та засвоїти питання правового регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві та зупинитись на видах використання природних ресурсів у сільському господарстві (вод, надр і т. д.). Суб'єкт господарювання, здійснюючи господарську діяльність, має право: експлуатувати корисні властивості наданих йому природних ресурсів; використовувати для господарських потреб в установленому законодавством порядку корисні копалини місцевого значення, водні об'єкти, лісові ресурси, що розміщені на наданій йому земельній ділянці; одержувати доходи від результатів господарської діяльності, пов'язаної з використанням природних ресурсів; одержувати пільгові коротко- та довгострокові кредити для реалізації заходів щодо ефективного використання,

відтворення та охорони природних ресурсів, а також користуватися податковими пільгами під час здійснення зазначених заходів тощо.

Суб'єкт господарювання, здійснюючи господарську діяльність, зобов'язаний: використовувати природні ресурси відповідно до цільового призначення, визначеного за їх надання (придбання) для використання у господарській діяльності; ефективно і економно використовувати природні ресурси на основі застосування новітніх технологій у виробничій діяльності; здійснювати заходи щодо своєчасного відтворення і запобігання псуванню, забрудненню, засміченню та виснаженню природних ресурсів, не допускати зниження їх якості у процесі господарювання; своєчасно вносити відповідну плату за використання природних ресурсів тощо.

Особливу увагу потрібно надати питанням, що стосуються земель с/г призначення: з'ясувати поняття земель сільськогосподарського призначення через розкриття специфічних ознак цієї категорії земель; визначити місце земель сільськогосподарського призначення в системі інших категорій земель; особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення. Необхідно також з'ясувати законодавче регулювання права власності на землю і права землекористування аграрних суб'єктів.

Основні терміни та поняття: природні ресурси, загальне природокористування, спеціальне природокористування, раціональне використання природних ресурсів, екологічні вимоги використання природних ресурсів, водокористування, надрокористування в сільськогосподарському виробництві, використання тваринного світу у сільському господарстві, використання рослинного світу в сільськогосподарському виробництві, лісокористування в сільському господарстві, землевикористання, землі сільськогосподарського призначення, охорона земель, право власності на землі, оренда земель сільськогосподарського призначення, емфітевзис, плата за землю, земельний податок, орендна плата.

Питання для обговорення:

1. Поняття використання природних ресурсів та його відмінність від права власності та права природокористування.
2. Правові основи використання природних ресурсів у сільському господарстві.
3. Додержання екологічних вимог при використанні природних ресурсів у сільському господарстві.
4. Правове регулювання водокористування в сільському господарстві.
5. Правове регулювання використання надр у сільському господарстві.
6. Правове регулювання використання тваринного світу в сільському господарстві.
7. Правове регулювання використання рослинного світу в сільському господарстві.

8. Правове регулювання лісокористування в сільському господарстві.
9. Поняття і склад земель сільськогосподарського призначення.
10. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення.
11. Суб'єкти аграрного землевикористання та види користування землею у сільському господарстві.
12. Юридична відповідальність сільськогосподарських товаровиробників за шкоду, заподіяну природним об'єктам.

Методичне завдання:

1. Класифікуйте природні ресурси, що використовуються у сільськогосподарському виробництві.
2. Систематизуйте джерела права, якими врегульовано використання природних ресурсів у сільському господарстві.
3. Складіть таблицю: «Загальне та спеціальне природокористування»

Практичні завдання:

1. На виділеній фермеру Герасименку Д. площі земель, що становлять єдиний масив, у постійне користування надано 4,8 га лісових угідь.

Фермер Герасименко Д., який до цього працював трактористом у колгоспі, поділив вказані угіддя на чотири функціональні зони: для заняття лісовим господарством, рекреаційною діяльністю, розміщення сінокосів, пасовищ та вуликів. З цією метою він уклав угоду з 5 працівниками сусіднього сільськогосподарського підприємства "Сойра", передавши їм вказані лісові угіддя у довгострокову оренду разом з 40 вуликами.

У зв'язку з тим, що працівники Салан та Віолін своєчасно не здали вилучені кошти за проданий мед, фермер Герасименко Д. розірвав з ними вказану угоду і звернувся до суду про повернення незаконно привласнених коштів та лісових угідь. Районний суд відмовив у задоволенні позову, вважаючи його непідсудним. Фермер Герасименко Д. на це рішення подав касаційну скаргу до обласного суду.

Встановити коло суспільних правовідносин. Чи є законним рішення районного суду? Вирішити справу.

2. Київська обласна Рада припинила проведення господарських робіт, що створювали небезпеку для одного із лісових масивів області. Підприємство, яке проводило роботи, звернулось до прокуратури за захистом своїх прав.

Дайте обґрунтовану відповідь.

3. Громадяни села Томашівка Вінницької області Титаренко, Погорілий та Чисніков на землях лісового фонду два роки вирощували огородні культури, а на третій рік частину земель зайняли під сади.

У зв'язку з необхідністю залісення цих земель лісового фонду, громадян попередили про необхідність звільнити земельні ділянки від фруктових насаджень.

Не заперечуючи проти цього, громадяни звернулись до лісового господарства про відшкодування понесених ними затрат.

Чи можуть вони розраховувати на відшкодування?

Література:

1. Багай Н.О. Розвиток законодавства України про охорону земель: проблеми і перспективи. Матеріали Міжрегіональної науково-практичної конференції «Забезпечення екологічної безпеки – обов'язок Української держави» (Івано-Франківськ, 24-25 вересня 2004 року). Івано-Франківськ, 2004. С.137-142.
2. Береговий В.К. Екологічні проблеми використання земель у сільському господарстві України. Агросвіт. 2011. № 13-14. С. 25-28.
3. Гринчук Ю.С. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів. Агросвіт. 2013. №10. С.7-9.
4. Вівчаренко О.А. Гарантії права власності на землю в Україні. Івано-Франківськ, 2006. 196 с.
5. Возняк Р. П. Земельно-правовий процес : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Р. П. Возняк, М. Г. Ступень, Г. Д. Гуцуляк. Львів : 2008. 327 с.
6. Гетьман А. П. Земельне право України : Підручник / А.П.Гетьман. Х. : Вид-во «Право», 2012. 72 с.
7. Гуревський В.К. Право приватної власності громадян України на землі сільськогосподарського призначення: моногр. Одеса: Астропринт, 2000. 136 с.
8. Державна аграрна політика України: проблеми правового забезпечення: [монографія] / за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. Київ : Вид. О. М. Ешке, 2014. 268 с.
9. Єрмоленко В.М., Курило В.І., Кичилюк Т.С. Правове забезпечення охорони та раціонального використання земельних ресурсів: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / В.І.Курило (ред.). К. : Магістр-XXI сторіччя, 2007. 248с.
10. Земельний кодекс України. Науково-практичний коментар / А.М.Мірошніченко. К. : ЦУЛ, 2013. 512 с.
11. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України. Науково-навчальний посібник / [Титова Н.І., Федорович В.І., Ващишин М.Я. та ін.]; за ред. Н.І.Титової. Львів: ПАІС, 2005. 368 с.
12. Каракаш И.И. Право собственности на землю и право землепользования в Украине: Научно-практическое пособие. К.: Истина, 2004. 216 с.
13. Каракаш І. І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси в Україні. Одеса: Юрид. Література, 2017 р. 368 с.
14. Кобецька Н. Р. Дозвільна система у сфері користування надрами. Право і суспільство. 2014. № 3. http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2014/3_2014.pdf
15. Кобецька Н. Р. Договірне регулювання надрокористування в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 3. http://www.lsej.org.ua/3_2015/30.pdf.
16. Кулинич П.Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні. Монографія. К.: Логос, 2011. 688 с.
17. Літошенко О. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення. Підприємництво, господарство і право, 2016. С. 125–128.
18. Макарова Н. С. Економіка природокористування: навч. посібник / Н.С.Макарова, Л. Д. Гармідер, Л. В. Михальчук. К. : ЦУЛ, 2007. 322 с.
19. Мулик Т. О. Оцінка впливу сільського господарства на довкілля: регіональний аспект. *Modern Economics*. 2020. № 19(2020). С. 135-142.
20. Газуда М. В., Ерфан В. Й., Газуда С. М. Удосконалення державного регулювання процесів використання відновлюваних природних ресурсів у сільському господарстві. Науковий

вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка. Випуск 2(4). Частина 2, 2015. С. 18 -23.

21. Сказко І. Правове регулювання використання земель сільськогосподарського призначення для ведення городництва. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. № 1(13). С. 177–185.

22. Степенко О.В. Екологічні основи раціонального використання земель сільськогосподарського призначення. Економіка природокористування і охорони довкілля. 2013. С. 146-153.

Законодавство:

1. Конституція України.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р.
3. Кодекс України про надра від 7 липня 1994 року
4. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р.
5. Про рослинний світ : Закон України від 9 квітня 1999 р.
6. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 р.
7. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р.
8. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р.
9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р.
10. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р.
11. Закон України « Про оренду землі » від 06.10 1998 р.
12. Закон України “Про охорону земель” від 19.06.2003 р.
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам» № 284 від 19.04.1993 р.
14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про розміри та порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню» №1279 від 17.11.1997 р.
15. Про затвердження порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами: постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2011 р.
16. Про затвердження порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами: постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2011 р.
17. Про затвердження Методики визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами: наказ Мінприроди України від 29.08.2011, зареєстрований в Мінюсті України 19.09.2011 р.
18. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу: постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2008 р.
19. Про затвердження Порядку спеціального використання лісових ресурсів: постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р.
20. Порядок видачі спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р.
21. Про затвердження Порядку погодження та видачі дозволів на спеціальне водокористування: постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 р.
22. Про затвердження Порядку відшкодування збитків, завданих водокористувачам припиненням права або зміною умов спеціального водокористування: постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.1996 р.
23. Про затвердження Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону і раціональне використання водних ресурсів: наказ Мінприроди України від 20.07.2009 р.

Тема 10. Охорона довкілля в сільському господарстві

Методичні вказівки

Об'єктивно сільське господарство є найбільш природомісткою цариною суспільного виробництва, адже його ведення неможливе без використання ґрунтів та інших природних ресурсів. Екстенсивний спосіб ведення сільського господарства зумовив збільшення сільськогосподарського навантаження на довкілля, яке перевищує допустимі межі. Із веденням сільського господарства пов'язана ціла низка екологічних проблем: виснаження ґрунтів та інших природних ресурсів, їх забруднення, ущільнення засобами сільськогосподарської техніки; проблема використання сільськогосподарських відходів, застосування новітніх біотехнологій у сільському господарстві: йдеться, зокрема, про технології генетичної модифікації і клонування, генної інженерії та ін.

За своєю правовою природою правовий інститут охорони довкілля в сільському господарстві є складним інститутом одночасно аграрного й екологічного права як комплексних галузей права. Це, так би мовити, точка їх перетину. Окремо слід говорити про таке явище, як екологізація аграрного права. Процес екологізації, тобто наповнення екологічним змістом правових приписів охопив практично всі галузі вітчизняного права. Говорячи про інститут охорони довкілля в сільському господарстві як про складний правовий інститут, варто звернути увагу на його будову. Аналіз законодавства показує, що права охорона довкілля здійснюється у двох напрямках: через встановлення правових приписів щодо охорони окремих видів природних ресурсів, які використовуються в сільському господарстві та через правове регулювання самої сільськогосподарської діяльності. Таким чином екологізація в праві позначається на екологізації самої сільськогосподарської діяльності.

Перший напрям правового регулювання виявляється в таких правових інститутах: охорони земель сільськогосподарського призначення, охорони водних об'єктів, що використовуються в сільському господарстві, охорони сільськогосподарських лісів, охорони надр під час здійснення сільськогосподарської діяльності, охорони диких тварин і рослин тощо. Другий напрям правового регулювання знаходить свій вияв у таких правових інститутах, як застосування пестицидів і агрохімікатів у сільському господарстві, меліорації земель, поводження з відходами сільського господарства, застосування біотехнологій в сільському господарстві тощо.

Основні терміни та поняття: екологізація, меліорація, хімізація сільського господарства, пестициди, агрохімікати, біотехнології, відходи, відходи сільського господарства, втрати сільськогосподарського виробництва.

Питання для самоконтролю:

1. Правове регулювання охорони довкілля у сільському господарстві.
2. Правовий інститут меліорації земель у сільському господарстві.

3. Правове регулювання хімізації сільського господарства.
4. Державна реєстрація пестицидів та агрохімікатів.
5. Правове регулювання застосування біотехнологій.
6. Правова охорона земель у сільському господарстві.
7. Відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам.
8. Підстави та порядок відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва.
9. Правове регулювання поводження з відходами сільського господарства.

Практичні завдання

1. ОСОБА_1 звернулася з позовом до ТОВ «ДФУ АГРО» про розірвання договору оренди, стягнення майнової шкоди. Позов мотивований тим, що між нею та ТОВ «ДФУ АГРО» укладений договір оренди, яким передано у тимчасове платне користування земельну ділянку сільськогосподарського призначення. Однак відповідач порушив умови укладеного договору. Орендуючи земельну ділянку, не дотримався екологічної безпеки землекористування, заподіяв погіршення якості ґрунтового покриву та інших властивостей сільськогосподарських угідь.

Вирішіть справу.

Чи підлягає відшкодуванню майнова шкода? Які підстави для дострокового розірвання договору оренди земельної ділянки?

2. Сільськогосподарський кооператив “Дністровський”, не маючи належно обладнаного складу отрутохімікатів, зберігав їх під відкритим небом. Внаслідок дощів частину з них було змито стічними водами в ставок, з якого подається вода для тваринницьких ферм і поливу полів сусіднього сільськогосподарського кооперативу. Через деякий час внаслідок дії змитих у воду отрутохімікатів у сусідньому кооперативі загинуло 100 голів великої рогатої худоби, а також посіви на площі 20 га.

Які норми екологічного права порушені в даному випадку? Які заходи відповідальності слід застосувати у даній ситуації?

Чи зміниться кваліфікація дій та характер позовів у випадку, якщо посіви та худоба, що загинули, належала цьому ж кооперативу “Дністровський”?

3. Фермерське господарство «Садочок» (далі – ФГ) систематично здійснює спалення скирт сіна, які залишились з минулорічного врожаю та не були використані в якості кормів для худоби. Інспектор з охорони навколишнього середовища наклав на голову ФГ штраф та подав позов до суду про зобов’язання ФГ не спалювати сіно в майбутньому. Свою позицію інспектор мотивував тим, що для здійснення таких дій потрібно отримати дозвіл, адже внаслідок вказаного спалення у повітря виділяються забруднюючі речовини.

ФГ проти позову інспектора заперечило, вказавши на відсутність у нього повноважень на подання таких позовів а також на те, що будь-які забруднюючі речовини при спаленні сіна в повітря не виділяються, а тому дозволи на таке

спалення не потрібні. Голова ФГ оскаржив накладення на нього штрафу інспектором.

*Надайте правову оцінку позиції інспектора, а також голови ФГ.
Вирішіть справу.*

4. Товариством з обмеженою відповідальністю «Гірка» систематично зливались виробничі відходи з надлишковим вмістом хімічних речовин на сусідні землі, що належали фермерському господарству сім'ї Івасюків.

Виявивши забруднення земель, голова фермерського господарства звернувся до суду з позовом про відшкодування збитків.

Чи підлягає цей позов задоволенню?

Чи можна притягнути винних осіб до кримінальної або адміністративної відповідальності?

Література:

1. Екологічне право України : Підручник / [Гетьман А.П., Шульга М.В., Попов В.К. та ін.]; за ред. А.П. Гетьмана, М.В. Шульги. Харків : «Право», 2005. 342 с.
2. Мулик Т. О. Оцінка впливу сільського господарства на довкілля: регіональний аспект. *Modern Economics*. 2020. № 19(2020). С. 135-142.
3. Ковальчук С.Я., Оверковська Т.К. Економіко-правові аспекти екологізації аграрного виробництва в Україні: монографія. Вінниця: ПП «ТД Едельвейс і К», 2013. 346 с.
4. Кравець Н.В. Екологізація аграрного виробництва як принцип аграрного права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2015. 187 с.
5. Беспалько Р.І., Воронюк Ю.Ю. Особливості екологізації використання земель сільськогосподарського призначення. Геодезія, картографія і аерофотознімання. 2013. Вип. 78. С. 215-217.
6. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. К. : Юрінком Інтер, 2004. 656 с.
7. Новікова О.С. Ефективність механізмів екологізації сільськогосподарського виробництва: сучасні орієнтири. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2014. Вип. 8 (61). С. 222-225.

Законодавство:

1. Про охорону земель : Закон України від 19 червня 2003 р.
2. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Закон України від 5 березня 1998 р.
3. Про меліорацію земель: Закон України від 14 січня 2000 р.
4. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02 березня 1995 р.
5. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р.
6. Про відходи: Закон України від 05 березня 1998 р.
7. Стратегія удосконалення механізму управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними: затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 07.06.2017 № 413.

Тема 11. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств

Методичні вказівки

Різновидом господарської діяльності є виробничо-господарська діяльність аграрних товаровиробників – врегульовані нормами аграрного права суспільні відносини, спрямовані на самостійне і систематичне виробництво сільськогосподарської продукції рослинного і тваринного походження, її перероблення, збереження і реалізацію, а також виробництво інших матеріальних цінностей у підсобних виробництвах і промислах з метою одержання прибутку. Особливість аграрної господарської діяльності полягає в тому, що сільськогосподарське виробництво ґрунтується на використанні землі як основного засобу виробництва. Наслідком цього є наявність спеціальних форм організації і ведення виробництва в аграрному секторі економіки (наприклад, фермерських господарств), а також особливого правового регулювання господарської діяльності. Виробничо-господарська діяльність сільськогосподарських підприємств має чітко виражений зональний характер і розвинуту галузеву спеціалізацією.

При вивченні теми студенти повинні з'ясувати зміст виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, принципи її здійснення. Характеристика основних напрямів діяльності аграрних суб'єктів повинна базуватись на аналізі нормативно-правових актів, що регулюють основні галузі сільськогосподарського виробництва.

Слід дослідити фінансову діяльність с/г підприємств як внутрішньогосподарські та зовнішньогосподарські відносини з приводу фінансового забезпечення і реалізації статутних цілей та завдань підприємства. Аналізуючи фінансову діяльність, варто зосередити увагу на нормативному регулюванні даного питання, джерелах фінансування діяльності підприємств, особливості оподаткування тощо.

Що стосується питання трудових відносин, то студенти насамперед повинні пригадати загальне нормативне регулювання трудових відносин та особливості праці в сільському господарстві, що дасть змогу виявити особливості в регулюванні трудових відносин в сільському господарстві.

При викладі відповідей на питання слід акцентувати увагу саме на особливостях вказаних інститутів аграрного права. При цьому бажано посилатись на локальні нормативно-правові акти сільськогосподарських підприємств та акти рекомендаційного характеру.

Основні терміни та поняття: господарська діяльність, спеціалізація сільськогосподарських підприємств, виробничо-господарська діяльність, планування виробничо-господарської діяльності, якість сільськогосподарської продукції, безпечність сільськогосподарської продукції, генетично-модифіковані організми, стандартизація, фінансова діяльність сільськогосподарських товаровиробників, страхування у сільському господарстві, інвестиції у сільське господарство.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття і зміст виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.
2. Загальна характеристика законодавства про окремі види сільськогосподарської діяльності.
3. Правове регулювання здійснення тваринництва.
4. Правове регулювання здійснення рослинництва.
5. Визначте правове регулювання бджільництва.
6. Визначте правове регулювання виробництва рибної продукції.
7. Охарактеризуйте правове регулювання вирощування наркотичних рослин.
8. Фінансова діяльність як складова господарської діяльності аграрних підприємств.
9. Форми розрахунків сільськогосподарських підприємств.
10. Пільги при оподаткуванні с/г підприємств.
11. Умови сплати фіксованого с/г податку.
12. Законодавче регулювання зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств.
13. Охарактеризуйте специфіку регулювання трудових правовідносин в АПК.
14. Порядок виникнення трудових відносин в аграрних суб'єктах господарювання.
15. Особливості правового регулювання оплати праці в сільському господарстві.
16. Облік робочого часу в сільськогосподарських підприємствах.
17. Підсумований облік робочого часу.
18. Право на відпочинок працівників сільського господарства.
19. Правове забезпечення додержання дисципліни праці на підприємствах АПК.
20. Організація охорони праці в сільськогосподарських підприємствах.

Практичні завдання:

1. Акціонерне товариство одержало високий урожай пшениці, частину якої реалізувало державній закупівельній організації, а іншу частину на умовах давальницької сировини передало спиртозаводу. Одержавши від останнього спирт, АТ у власному консервному цеху розлило його в пляшки, реалізувало через торговельну мережу. Керівництво АТ ухвалило рішення за виручені кошти реконструювати консервний цех для виробництва спирту.

Акціонери товариства не погодилися з діями керівництва не погодилися з діями керівництва і звернулися зі скаргою до обласного прокурора.

Визначте, чи правомірні дії керівництво АТ. Яке рішення повинна прийняти обласна прокуратура?

2. Збори акціонерів сільськогосподарського ЗАТ «Мрія» затвердили перспективний план розвитку товариства, в якому передбачено будівництво маслозаводу, заводу по консервуванню м'яса і овочів, а також майстерні по

виготовленню меблів. Крім того, збори обов'язали правління товариства організувати виробництво для виготовлення та продажу на ринку плетених корзин та віників.

Чи є законним таке рішення?

Чи не призведе виконання цього плану до зміни суті акціонерного товариства?

Які основні та допоміжні галузі виробництва має право розвивати це акціонерне товариство як суб'єкт агропромислової діяльності?

3. Загальні збори членів колективного сільськогосподарського підприємства в річному виробничо-господарському плані передбачили проведення відтворення стада свиней та птиці шляхом імпортування племінної худоби та яєць високоякісних порід птиці.

Підготуйте з посиланням на норми чинного законодавства юридичний висновок з цього питання. Які нормативно-правові акти регулюють подібні відносини?

4. У робочий час в майстерні ДСГП слюсар Кононов ремонтував на верстаті катушку для свого спінінга, отримав травму: металева стружка пошкодила йому око.

Визначте, чи може це ушкодження здоров'я бути визнане трудовим каліцтвом. Що розуміється під нещасним випадком на виробництві? Чи зобов'язане ДСГП відшкодувати слюсарю шкоду, яка сталася внаслідок ушкодження здоров'я на виробництві?

5. Рішенням правління ВСГК за появу на роботі у нетверезому стані та вчинення акту дрібного хуліганства члена кооперативу Нікітіна оштрафовано на 250 грн.

Визначити чи передбачає аграрне законодавство накладення штрафу на члена ВСГК в разі порушення ним трудової дисципліни?

6. Комбайнер ВАТ Коваль вів машину до місця роботи. Через допущену необережність комбайн перекинувся в кювет і був пошкоджений. Вартість ремонту склала 259 гривень і була утримана із заробітної плати Ковалья наказом керівника ВАТ. Проте Коваль з наказом не погодився і оскаржив його.

Визначте, які є підстави і умови матеріальної відповідальності за шкоду, завдану ним підприємству, з яким він знаходиться в трудових відносинах. Як вирішити вказаний спір?

Література:

1. Багай Н.О. Особливості законодавства про виробничо-господарську діяльність в аграрному секторі України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2017. № 46. Том 1. С.101-104.

2. Бакай Ю.Ю. Правова регламентація відносин по вирощуванню та реалізації насіння

соняшнику в Україні: монографія. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2016. 152 с.

3. Бугера С.І. Аграрно-правове забезпечення якості сільськогосподарської продукції в Україні : автореф. дис. д-ра юрид. наук : 12.00.06 / С. І. Бугера; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. К., 2013. 32 с.

4. Добругік Т.П., Радова О.В. Особливості оподаткування діяльності сільськогосподарських товаровиробників: сучасний стан та перспективи / Облік і оподаткування: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / ред. Р. В. Кузіна. Харків: «Діса плюс», 2019. С. 102-123.

5. Лямцева Т.В. Правове забезпечення виробничо-господарської діяльності державних спеціалізованих сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2001.

6. Магопєць О.А. Оптимізація податкового навантаження сільськогосподарських товаровиробників в умовах застосування спрощеної системи оподаткування. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Економічні науки: [зб. наук. пр.]. Кропивницький: ЦНТУ. 2017. Вип. 31. С. 160 – 171.

7. Науково-практичний коментар Закону України Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою / За ред. А.М. Статівки. Харків: Юрайт, 2013. 432 с.

8. Полухович Л.І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в країні у контексті вимог СОТ: монографія. Київ: Вид. О.М. Ешке, 2014. 208 с.

9. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 241 с.

10. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : [монографія] / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, А. М. Статівка та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. Харків : Право, 2012. 448 с.

11. Самсонова Я.О. Правові засади виробництва й реалізації виноградної продукції в Україні: монографія. Харків: С.А.М., 2012. 176 с.

12. Святченко Л.О. Правове регулювання цукробуряківництва в Україні. Монографія. Київ-Ніжин: видавець ПП Лисенко М.М., 2011. 144с.

13. Сідоренко Р.В. Оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств: сучасний стан та перспективи розвитку. URL: http://bses.in.ua/journals/2016/12-2_2016/34.pdf .

14. Станіславський В. П. Правове регулювання насінницької діяльності в Україні: монографія. Харків: Право, 2006. 160 с.

15. Статівка А. М. (ред.) Науково-практичний коментар Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» / За ред. А.М. Статівки. Харків: Юрайт, 2013. 432 с.

16. Статівка А.М. Про локальне нормативно-правове регулювання фінансових відносин за участю сільськогосподарських підприємств. *Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку*: Міжнар. наук.-практ. конф., м. Донецьк, 6-7 берез. 2015 р. Донецьк, 2015. С. 80–81.

17. Статівка А. М. Співвідношення поняття господарська діяльність та виробничо-господарська діяльність сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. Вип. 197. Ч. 2. С. 35 – 42.

18. Суперсон Ю.В. Правове регулювання бджільництва в Україні : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.06 / Ю. В. Суперсон; КМ України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2013. 19 с.

Законодавство:

1. Цивільний Кодекс України від 16.01.03 р.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р.

4. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р.
5. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.91 р.
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р.
7. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 4 липня 2002 р.
8. Про племінну справу в тваринництві: Закон України від 17 червня 1999 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – № 27.
9. Про ветеринарну медицину: Закон України (у ред. від 16.10.2020 р.).
10. Про бджільництво: Закон України від 2 лютого 2000 р.
11. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 6 лютого 2003 р.
12. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 8 липня 2011 р.
13. Про молоко та молочні продукти: Закон України від 24 червня 2004 р.
14. Про насіння і садивний матеріал: Закон України від 26 грудня 2002 р.
15. Про захист рослин: Закон України від 14 жовтня 1998 р.
16. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин: Закон України від 18 травня 2017 р.
17. Про аквакультуру: Закон України від 18 вересня 2012 р.
18. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21 квітня 1993 р.
19. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 2 березня 1995 р.
20. Про карантин рослин: Закон України від 30 червня 1993 р.
21. Про виноград та виноградне вино: Закон України від 16 червня 2005 р.
22. Про ідентифікацію та реєстрацію тварин: Закон України від 4 червня 2009 р.

Тема 12. Правове забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції

Методичні вказівки

Стратегічною метою розвитку аграрного сектору згідно із схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р Стратегією розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року є підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції. Пріоритетними напрямками досягнення зазначеної мети є забезпечення якості і безпечності харчових продуктів, дотримання вимог до їх виробництва у результаті вдосконалення системи сертифікації виробництва і стандартизації, впровадження на усіх підприємствах переробної та харчової промисловості систем управління якістю та безпечністю харчових продуктів, створення мережі лабораторій для визначення рівня якості сільськогосподарської продукції, делегування саморегульованим об'єднанням на засадах взаємної відповідальності частини повноважень щодо здійснення контролю за відповідністю сільськогосподарської продукції національним стандартам, сприяння розвитку органічного землеробства тощо.

Отже, конкурентоспроможність продукції українських сільськогосподарських товаровиробників як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках залежить від її якості та екологічної безпечності. Під якістю харчового продукту розуміють сукупність властивостей та характерних рис харчового продукту, які здатні задовольнити потреби (вимоги) та побажання тих, хто споживає або використовує цей харчовий продукт. Безпечність харчового продукту - це стан харчового продукту, що є результатом діяльності з виробництва та обігу, яка здійснюється з дотриманням вимог, встановлених санітарними заходами та/або технічними регламентами, та забезпечує впевненість у тому, що харчовий продукт не завдає шкоди здоров'ю людини (споживача), якщо він спожитий за призначенням.

Важливу роль у забезпеченні високої якості та екологічної безпеки сільськогосподарської сировини та продуктів харчування мають відповідні нормативно-технічні документи, державні та галузеві стандарти (ДСТУ), технічні умови (ТУ) та технічні регламенти.

При вивченні теми студенти повинні ознайомитися із нормативними вимогами безпечності та якості с/г продукції, правами, обов'язками та відповідальністю виробників, постачальників і продавців щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції, а також державне регулювання цього питання.

Основні терміни та поняття: якість харчового продукту, безпечність харчового продукту, небезпечний харчовий продукт, непридатний харчовий продукт, посвідчення якості, сертифікат відповідності, висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи, сертифікат якості, фітосанітарний сертифікат, ветеринарний сертифікат, НАССР.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття і зміст безпечності та якості сільськогосподарської продукції.
2. Участь держави у забезпеченні безпечності та якості сільськогосподарської продукції і харчових продуктів.
3. Права та обов'язки суб'єктів у сфері забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції.
4. Юридична відповідальність суб'єктів у сфері забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції.
5. Сертифікація як нормативна засада якості і безпечності сільськогосподарської продукції.
6. Документи, підтверджують якість та безпечність с/г продукції.

Практичне завдання:

1. С/г кооператив здав до м'ясокомбінату 80 свиней. М'ясокомбінат відмовився прийняти худобу, мотивуючи свої дії відсутністю ветеринарних документів, які засвідчують стан здоров'я тварин.

Чи є правомірні дії хлібокомбінаату?

Які вимоги висуваються до виробництва харчових продуктів?

Які документи засвідчують їх придатність до споживання людиною?

Література:

1. Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України: монографія / О. М. Батигіна, В. М. Жушман, В. М. Корнієнко та ін.; за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. Харків: Право, 2013. 326 с.
2. Бугера С.І. Аграрно-правове забезпечення якості сільськогосподарської продукції в Україні : автореф. дис. д-ра юрид. наук : 12.00.06 / С. І. Бугера; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. К., 2013. 32 с.
3. Бугера С. Адаптація законодавства України з питань якості сільськогосподарської продукції до міжнародних вимог. *Публічне право: науково-практичний юридичний журнал*. 2015. № 2. С. 194 - 199.
4. Державна аграрна політика України: проблеми правового забезпечення: [монографія] / за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. Київ : Вид. О. М. Ешке, 2014. 268 с.
5. Кайдашов В.С. Організаційно-правові засади безпечності та якості сільськогосподарської продукції : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.06 / В. С. Кайдашов; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". Х., 2012. 19 с.
6. Курман Т. В. Сталий розвиток сільськогосподарського виробництва: проблеми правового забезпечення: монографія. Харків: Юрайт, 2018. 376 с.
7. Полюхович Л. І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в країні у контексті вимог СОТ: монографія. Київ: Вид. О.М.Ешке, 2014. 208 с.
8. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 241 с.

Законодавство:

1. Про концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 21 листопада 2002 р.
2. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р.
3. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р.
4. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 р.
5. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: Закон України від 14.01.2000 р.
6. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р.
7. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31.05.2007 р.
8. Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів: Закон України від 06.12.2018 р.
9. Про затвердження Порядку державної реєстрації генетично модифікованих організмів джерел харчових продуктів, а також харчових продуктів, косметичних та лікарських засобів, які містять такі організми або отримані з їх використанням : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2009 р.
10. Про затвердження Порядку етикетування харчових продуктів, які містять генетично модифіковані організми або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 травня 2009 р.

11. Про затвердження тимчасових критеріїв безпеки поводження з генетично модифікованими організмами та провадження генетично-інженерної діяльності у замкненій системі : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2008 р.
12. Про затвердження Переліку харчових продуктів, щодо яких здійснюється контроль вмісту генетично модифікованих організмів: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 9 листопада 2010 р.

Тема 13. Екологізація аграрного виробництва

Методичні вказівки

Одним із принципів забезпечення безпечності та якості с/г продукції є екологізація аграрного виробництва, що, по-перше, має перешкоджати негативному впливу виробничих процесів на стан навколишнього середовища, а, по-друге, сприяти забезпеченню якості та безпечності сільськогосподарської продукції, що виробляється. Студентам необхідно з'ясувати суть екологізації, основні форми її реалізації.

Одним із найактуальніших напрямів екологізації сільського господарства та забезпечення прав споживачів на безпечну та якісну продукцію є виробництво органічної продукції. У Законі України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» дано визначення, що органічна продукція – це сільськогосподарська продукція, у тому числі харчові продукти та корми, отримані в результаті органічного виробництва. В свою чергу, органічне виробництво – це сертифікована діяльність, пов'язана з виробництвом сільськогосподарської продукції (у тому числі всі стадії технологічного процесу, а саме первинне виробництво (включаючи збирання), підготовка, обробка, змішування та пов'язані з цим процедури, наповнення, пакування, переробка, відновлення та інші зміни стану продукції), що провадиться із дотриманням вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Підтвердженням якості та безпечності сільськогосподарської продукції служить *сертифікація* органічної продукції в Україні та нанесення відповідного *маркування*, що здійснюється за своєрідним алгоритмом.

Основні терміни та поняття: екологізація, органічна сільськогосподарська продукція, сертифікація, маркування.

Питання для самоконтролю:

1. Правові засади екологізації сільськогосподарського виробництва.
2. Органічне сільськогосподарське виробництво та його правова регламентація.
3. Правове регулювання та реалізація принципу екологізації аграрного виробництва при використанні генетично-модифікованих організмів.

4. Порядок створення та ведення Державних реєстрів ГМО.

Методичні завдання:

1. Визначте процедуру сертифікації органічної сільгосппродукції.
2. Процедура маркування (на прикладі маркування милочної продукції).

Практичні завдання:

1. Голова фермерського господарства «Світанок», що спеціалізується на виробництві сільськогосподарської продукції рослинного походження, вирішив отримати статус виробника органічної сільськогосподарської продукції та займатися її виробництвом на земельних ділянках, що належать йому на праві приватної власності.

Надайте юридичну консультацію щодо умов отримання статусу виробника органічної сільськогосподарської продукції та правил виробництва органічної сільськогосподарської продукції за законодавством України.

2. Фермер Іваненко вирішив займатися молочним скотарством та мати статус виробника органічної сільгосппродукції.

Для належного організаційно-правового забезпечення цієї діяльності він звернувся до дорадчої служби з таким питаннями:

- 1) яких умов необхідно дотримуватися при створенні тваринницької ферми та молочного цеху?
- 2) які умови набуття статусу виробника органічної сільгосппродукції?

3. Мешканець села Петренко займався веденням ОСГ, у якому відгодовував молодняк свиней та великої рогатої худоби. Петренко вирішив реалізувати м'ясну продукцію як органічну на ринку м. Полтава.

Прокоментуйте ситуацію.

Література:

1. Багорка М. О. Основні складові мотиваційного механізму екологізації аграрного виробництва. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 1-1. С. 62-66. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/bnav_2018_1-1_15.pdf
2. Бугера С.І. Аграрно-правове забезпечення якості сільськогосподарської продукції в Україні : автореф. дис. д-ра юрид. наук : 12.00.06 / С. І. Бугера; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. К., 2013. 32 с.
3. Бугера С. Адаптація законодавства України з питань якості сільськогосподарської продукції до міжнародних вимог. *Публічне право: науково-практичний юридичний журнал*. 2015. № 2. С. 194 - 199.
4. Кондратьєва К.А. Правове регулювання екологічної безпеки в сфері сільськогосподарського виробництва в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / К. А. Кондратьєва; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2013. 16 с.
5. Кравець Н.В. Щодо поняття та змісту принципу екологізації аграрного виробництва як принципу аграрного права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 6-1(2). С. 127-130.

6. Кулинич П. Ф. Виробництво органічної та екологічно чистої сільськогосподарської продукції: земельно-правові аспекти. *Держава і право. Серія : Юрид. і політ. науки*. Вип. 43. Київ: Ін-т держави і права НАН України, 2009. С. 414–420.
7. Курман Т. В. Сталій розвиток сільськогосподарського виробництва: проблеми правового забезпечення: монографія. Харків: Юрайт, 2018. 376 с.
8. Лушпаєв С. О. Поняття органічної сільськогосподарської продукції: правові питання. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 1. С. 238–242.
9. Оверковська Т. Правові засади екологізації аграрного виробництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. Вип. 6. С. 136-141.
10. Хоменко В.Р., Соломка О.М. Органічне виробництво в Україні і світі в контексті забезпечення сталого розвитку. URL: <https://www.stu.cn.ua/media/files/conference/inn2019-z.pdf>
11. Щербак Е. А. Аналіз розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні. *Продуктивність агропромислового виробництва*. 2018. Вип. 30. С. 145-157. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Pav_2018_30_18.pdf
12. Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення: монографія / за заг. ред. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2020. 308 с.

Законодавство:

1. Про концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 21 листопада 2002 р.
2. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р.
3. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 р.
4. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 р.
5. Про затвердження Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р.
6. Про затвердження Порядку сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 970: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 р.

Тема 14. Договірне регулювання аграрних правовідносин

Методичні вказівки

Слід зазначити те, що аграрне право не визначає загальні положення про договори, правочини; всі аграрно-правові договори підпорядковуються загальним правилам цивільного законодавства. Аналіз договірних відносин сільськогосподарських підприємств базується на знаннях норм цивільного права про договірні зобов'язання. Разом з тим договори, стороною яких виступають сільськогосподарські підприємства, мають свою специфіку, пов'язану зі статутною діяльністю сторін. Відповідно, зі всієї системи договорів, які можуть укласти сільськогосподарські суб'єкти, необхідно вибрати найбільш специфічні види договорів і проаналізувати їх, посилаючись на відповідні нормативно-правові акти.

Щоб досягти як практичної, так і наукової мети в аграрному праві провадиться класифікація договорів у сільському господарстві за певними

ознаками. Серед основних видів договорів слід проаналізувати із купівлі-продажу, дарування, ренти; при цьому як різновид зобов'язань купівлі-продажу виокремлюються роздрібна купівля-продаж, поставка, контракція сільськогосподарської продукції, постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, міна.

Формування державних ресурсів сільськогосподарської продукції, забезпечення населення продовольством, а переробних підприємств – сировиною значною мірою залежать від чітко налагодженої системи договірних відносин із закупівель цієї продукції у сільськогосподарських товаровиробників за договорами контракції. Особливе місце в системі реалізації сільськогосподарської продукції український законодавець відводить біржовим договорам, розвиток яких покладається на спеціалізовані аграрні біржі (цьому виду договорів буде присвячено окреме семінарське заняття).

Потреба в рентабельному й конкурентоспроможному вітчизняному виробництві продуктів харчування та сировини змушує аграрних підприємців активно використовувати досвід вітчизняної та закордонної аграрної науки й новітні енергозберігаючі, еколого безпечні технології. Тому в умовах ринкової економіки дедалі більшого значення набувають договори на створення і використання результатів науково-технічної діяльності.

Основні терміни та поняття: договір, договірні відносини, аграрно-договірні зобов'язання, класифікація аграрних договорів, договори у сфері матеріально-технічного забезпечення, договори у сфері реалізації сільськогосподарської продукції, контракція сільськогосподарської продукції, лізинг, договори з виробничо-технічного обслуговування, біржові угоди з сільськогосподарською продукцією, договірні орендні правовідносини, державний контракт, форвардний контракт, ф'ючерсний контракт.

Питання для самоконтролю:

1. Особливості аграрно-правового регулювання договірних правовідносин у сільському господарстві.
2. Класифікація договірних зобов'язань у сільському господарстві.
3. Загальна характеристика договірних відносин по реалізації сільськогосподарської продукції.
4. Контракція та інші окремі договори щодо реалізації сільськогосподарської продукції.
5. Договори кредитування.
6. Договори фінансового лізингу за участю аграрних товаровиробників.
7. Договори матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств.
8. Договори виробничо-технічного обслуговування в сільському господарстві.
9. Договори на використання науково-технічної продукції у сільському

господарстві.

10. Договірні орендні правовідносини.

11. Порядок розгляду спорів, що виникають з договірних відносин, однією зі сторін у яких є суб'єкт аграрного господарювання.

Методичні завдання:

1. Охарактеризуйте договори на передачу майнового права на науково-технічну продукцію та прав на її використання.

2. Охарактеризуйте договір фінансового лізингу за участю аграрних товаровиробників.

Практичні завдання:

1. Фермерське господарство «Степ» домовилось з громадянином Остапенком А., що буде орендувати у нього земельну ділянку, на якій вирощуватиме соняшник.

Складіть проект договору оренди земельної ділянки, захищаючи інтереси фермерського господарства. Складіть проект договору оренди земельної ділянки в інтересах Остапенко А. Оформіть протокол розбіжностей до договору, запропонованого фермерським господарством.

2. У договорі-заявці на сільськогосподарську техніку між Вилківським між райагропостачальником та сільськогосподарським кооперативом “Таборівка” зазначено:

1. Предметом договору є послуги виконавця з розміщення заявки замовника на промислових підприємствах Російської Федерації — виготовлювачах сільськогосподарської техніки.

2. Вартість товару — за цінами на момент укладення договору-заявки.

3. Виконавець представляє і захищає інтереси замовника в державних організаціях і підприємствах.

4. За виконання робіт і послуг замовник перераховує на рахунок виконавця гроші у гривнях у розмірі 90 % загальної вартості замовленої на 2004 р. техніки згідно із заявкою.

5. У разі невиконання вимог п. 1 Договору виконавець сплачує до 1 грудня поточного року виконання договору замовнику на його вимогу 100 % усіх платежів і штраф у розмірі 0,05 % загальної вартості замовлення.

6. За одностороннє розірвання договору винна сторона сплачує штраф у розмірі 0,5 % загальної вартості замовленої техніки.

У зв'язку з економічною кризою російські підприємства відмовились укладати договори на виготовлення сільськогосподарської техніки, пославшись на те, що українська сторона прострочила терміни укладення договорів, про що міжрайагропостачальник не повідомив замовника.

Чи правомірні умови договору?

3. Фермер Свиридов мав 50 га ріллі і стільки ж землі під сінокіс із

розташованими на ній природними водоймами. Він засіяв 25 га ріллі озимою пшеницею, а решту земельної ділянки засадив тютюном. Облдержадміністрація дала вказівку Свиридову засіяти всю площу орної землі озимою пшеницею, мотивуючи тим, що область зобов'язалася передати державі на закупівлю на 500 тис. т зерна більше, ніж у минулому році. Водночас облдержадміністрація попередила Свиридова, що фермерське господарство повинно займатися виробництвом сільськогосподарської продукції і сировини, а не тютюну, який до них не належить. Проте Свиридов уклав форвардну угоду з Харківською тютюновою фабрикою про реалізацію їй тютюну.

Оцініть дану ситуацію і дайте письмову відповідь на такі запитання: якою правосуб'єктністю володіють фермерські господарства; чи правомірні вимоги облдержадміністрації?

Охарактеризуйте форвардну угоду.

Література:

1. Аграрне право України: Навчальний посібник / Харитонova Т. Є., Каракаш І.І. – Одеса: Юридична література, 2017. – 436 с.
2. Гуроров А. О. Теоретико-методологічні засади контрактації в аграрному секторі економіки. *Агросвіт*. 2016. № 15 – 16. С. 14 – 21.
3. Замрига А.В. Загальні аспекти та перспективи правового регулювання контрактації сільськогосподарської продукції. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 87 – 91.
4. Осадько А.С. Роль договору лізингу в сільському господарстві. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія: Право. Київ, 2014. Вип. 197, ч. 2. С. 91–95.
5. Марич Х. М. Поняття, особливості та види договорів в агропромисловому комплексі. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Юридичні науки. 2015. № 813. С. 324-330. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_813_53.
6. Муді Р. Експортно-імпорتنі операції з країнами ЄС: сільськогосподарська продукція : посіб. з правових питань / Р. Муді, О. Поліводський. К. : Європейська Комісія, 2005. 106 с.
7. Осадько А.С. Правове регулювання лізингових відносин за участю сільськогосподарських товаровиробників: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: 12.00.06. Харків, 2016. 20 с.
8. Поліводський О.А. Правове регулювання реалізації сільськогосподарської продукції: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: 12.00.06 / НАН України; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. Київ, 1999. 17 с.
9. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 241 с.
10. Світличний О. П., Гуд А. М. Адміністративний договір в аграрному секторі економіки України. *Приватне та публічне право*. 2017. № 4. С. 106 – 109.
11. Статівка А.Н. Договори в агропромисловому комплексі України в умовах ринка. Харків: Право, 1997. 239 с.
12. Статівка А.М. Договори в системі агропромислового комплексу України в умовах ринкових відносин: автореф. дис... доктора юридичних наук. Харків, 1998. 32 с.
13. Статівка А. Н. Новые виды договорных отношений с участием аграрных товаропроизводителей : монография. Х.: Право, 1999. 124 с.

Законодавство:

3. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р.
5. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р.
6. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004р.
7. Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції: Закон України від 17.07.1997 р.
8. Про аграрні розписки: Закон України від 6 листоп. 2012 р.
9. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 4 липня 2002 р.
10. Про оренду землі: Закон України від 6 жовтня 1998 року
11. Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину: Закон України від 7 травня 1996 р.
12. Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур: Закон України від 10 вересня 1999 р.
13. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р.
14. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р.

Тема 15. Правове регулювання аграрного ринку

Методичні вказівки

Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р. визначає аграрний ринок як сукупність правовідносин, пов'язаних з укладенням та виконанням цивільно-правових договорів щодо сільськогосподарської продукції.

Аграрний ринок включає біржовий ринок сільськогосподарської продукції, оптові ринки сільськогосподарської продукції (іноді у поєднанні з регіональними аграрно-маркетинговими центрами), оптово-роздрібні ринки сільськогосподарської продукції, аукціони, фірмові магазини сільськогосподарських підприємств, сільськогосподарські виставки та ярмарки тощо.

Формування державних ресурсів сільськогосподарської продукції, забезпечення населення продовольством, а переробних підприємств сировиною значною мірою залежать від чітко налагодженої системи договірних відносин із закупівель цієї продукції у сільськогосподарських товаровиробників. за договорами контрактації. З моменту посилення кризових явищ в економіці почали поширюватися бартерні (товарообмінні) операції, тому важливе місце в сільському господарстві займають договори міні. Особливе місце в системі реалізації сільськогосподарської продукції український законодавець відводить біржовим договорам, розвиток яких покладається на спеціалізовані аграрні біржі.

Заставні закупівлі сільськогосподарської продукції є новим інструментом, який є характерним саме для аграрного законодавства, оскільки найбільш повно враховує та встановлює баланс між індивідуальними інтересами та інтересами суспільства в цілому.

Основні терміни та поняття: аграрний ринок, сільськогосподарська продукція, маркетинговий період, дерегуляція, Аграрний фонд, ціна, Аграрна біржа, ринок зерна, цукор, оптовий ринок.

Питання для самоконтролю:

1. Правові засоби формування аграрного ринку.
2. Поняття організованого аграрного ринку, його інфраструктура.
3. Загальна характеристика учасників аграрного ринку.
4. Правове становище аграрної біржі, її функції.
5. Державне регулювання цін на окремі види сільськогосподарської продукції.
6. Поняття об'єктів державного цінового регулювання.
7. Мінімальні та максимальні інтервенційні ціни.
8. Порядок здійснення товарних та фінансових інтервенцій.
9. Правове регулювання ринку зерна.
10. Державне регулювання ринку зерна та формування зернових ресурсів.
11. Ресурси зерна державного продовольчого резерву та регіональні ресурси зерна.
12. Загальна характеристика суб'єктів ринку зерна.
13. Порядок декларування зерна.
14. Правове регулювання контролю якості зерна.
15. Порядок здійснення заставних закупок зерна.
16. Поняття бюджетної позики у межах режиму державних заставних закупівель.
17. Умови отримання позики.
18. Порядок здійснення державних форвардних закупівель зерна.
19. Правове становище Аграрного фонду, його повноваження.
20. Загальна характеристика оптових ринків сільськогосподарської продукції.
21. Порядок набуття юридичною особою статусу оптового ринку.
22. Основні напрями діяльності оптового ринку.
23. Державна політика підтримки оптових ринків сільськогосподарської продукції.

Методичні завдання:

1. Визначте перелік об'єктів державного цінового регулювання на поточний рік.
2. Складіть договір складського зберігання зерна.

Практичне завдання:

1. Цукровий завод уклав договір (контракт) з бурякосіючим господарством (с. Пилипівка) на переробку цукрових буряків. Цим договором визначаються умови виробництва, поставки та переробки сировини для виробництва цукру.

Виробник бере на себе зобов'язання продати замовнику цукрові буряки, що відповідає вимогам стандарту за умови 16 % цукристості. Вартість 1 т сировини дорівнює 184 грн. Замовник оплачує виробнику в заліковій вазі за ціною, встановленою міжвідомчою комісією з питань регулювання ринку цукру (184 грн. з ПДВ) за 1 т при базисній цукристості. Замовник надає виробнику цукросировини аванс в обсязі за домовленістю сторін у грошовій або натуральній формі. Аванс у грошовій формі виділяється за умови надання заводу кредиту у грошовій формі. Розрахунки з виробником сировини здійснюються в міру надходження коштів від реалізації цукру на спеціальний рахунок замовника, з якого 60 % суми одразу перераховуються на спеціальний рахунок виробника цукросировини. Виробник цукросировини має право одержувати 62,5 % жому і мелясу, а 37,5 % залишається переробнику згідно з порядком укладення цього договору.

Про який договір йде мова? Якою є відповідальність у разі порушення умов договору?

Література:

1. Батигіна О. Особливості правового регулювання оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні. *Вісник Академії правових наук України* : Збірник наукових праць. 2012. №3. С.159-167.
2. Бойко, В. Оптові ринки сільськогосподарської продукції як перспективні напрям розвитку підприємництва. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2020 № 1. С 78-87.
3. Гафурова О., Мальчик О. **Правові засади державної підтримки оптових ринків сільськогосподарської продукції**. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 9.
4. Грецька Н. А. Особливості державного регулювання розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2014. Вип. 3(2). С. 126-133.
5. Коваленко Т. Набуття статусу оптового ринку сільгосппродукції. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/u-pravovomu-poli/item/1866-nabuttia-statusu-optovoho-rynku-silhosproduktsii.html>
6. Корнієнко В. М. Деякі питання правового регулювання аграрного ринку України. *Форум права*. 2013. № 2. С. 248–252.
7. Мартинова Л.В. Правові аспекти регулювання ринку зерна в Україні. URL: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/620/1/134-137.pdf>
8. Покальчук М.Ю. Правове становище аграрного фонду. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. Вип. 197. Ч. 1. С. 97-102.
9. Правове становище оптових ринків сільськогосподарської продукції. *Вісник Львівського університету*. Сер. : Юридична. 2013. Вип. 58.
10. Прогляда І. О. Правові засади діяльності оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2014. 20 с.

Законодавство:

1. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 р.
2. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України від 25 червня 2009 р.
3. Про Концепцію розвитку біржового ринку сільгосппродукції: Постанова Кабінету Міністрів України №848 від 05.08.1997 р.

4. Про затвердження Типових правил біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією: Наказ Міністерства сільського господарства і продовольства, Міністерства економіки, Міністерства фінансів України № 103/44/62 від 03.04.1996 р.
5. Методика визначення мінімальної та максимальної інтервенційної ціни об'єкта державного цінового регулювання: постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2010 р. № 159
6. Про затвердження Типових правил роботи оптових ринків сільськогосподарської продукції: наказ Міністерства аграрної політики України від 19.02.2010 р. № 73.
7. Про запровадження державних форвардних закупівель зерна постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 р.
8. Про затвердження Порядку набуття юридичною особою статусу оптового ринку сільськогосподарської продукції: постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2010 р. № 141
9. Про створення Аграрної біржі: постанова Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2005 р. № 1285.
10. Положення про Аграрний фонд, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 6 липня 2005 р. № 543.

Тема 16. Правове забезпечення сільськогосподарської діяльності відповідно до вимог ЄС та СОТ

Методичні вказівки

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що, у свою чергу, є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики. З метою вивчення цього питання студентам необхідно ознайомитися із системою аграрного законодавства ЄС, а також способів адаптації національного аграрного законодавства стосовно виробництва сільськогосподарської продукції до вимог законодавства ЄС.

СОТ є однією з найвпливовіших міжнародних економічних організацій, яка визначає умови міжнародної торгівлі, у тому числі і сільськогосподарською продукцією. Перш за все слід прояснити основні терміни, які стосуються теми. СОТ є однією з найвпливовіших міжнародних економічних організацій, яка визначає умови міжнародної торгівлі, у тому числі і сільськогосподарською продукцією. Перш за все слід прояснити основні терміни, які стосуються теми. Правова основа СОТ включає: міжнародні договори (угоди СОТ), норми внутрішніх регламентів, що визначають порядок та інші питання функціонування органів СОТ, норми рішень та резолюцій органів СОТ. Для врегулювання відносин з виробництва, переробки сільськогосподарської продукції та її реалізації принципове значення має виділення таких груп нормативних документів: установчі документи; багатосторонні торговельні угоди; торговельні угоди з обмеженим колом учасників; документи з важливих для України питань (зокрема Протокол про вступ України до СОТ).

Основні терміни та поняття: гармонізація права, адаптація законодавства, імплементація, стандарт, технічний регламент, Угода про асоціацію з ЄС, право СОТ, угода СОТ, Генеральна угода з тарифів і торгівлі, Угода про заснування СОТ, Угода про сільське господарство, Угода про технічні бар'єри у торгівлі, Угода про санітарні та фітосанітарні заходи, Угода про державні закупівлі, процедура оцінки відповідності, технічні бар'єри у торгівлі.

Питання для самоконтролю:

1. Організаційно-правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції в контексті вимог ЄС та СОТ.
2. Основні категорії та принципи виробництва, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції згідно з вимогами законодавства ЄС та права СОТ.
3. Зміст Угоди СОТ про сільське господарство.
4. Правові вимоги СОТ до виробництва сільськогосподарської продукції рослинного походження.
5. Правова регламентація виробництва сільськогосподарської продукції тваринного походження у контексті вимог СОТ.
6. Правові вимоги СОТ до переробки та реалізації сільськогосподарської продукції.
7. Адаптація аграрного законодавства України до вимог законодавства ЄС.
8. Спільна аграрна політика та особливості державної підтримки аграрних підприємців в ЄС.

Література:

1. Багай Н. О. Міжнародно-правове регулювання аграрних відносин та розвиток аграрного законодавства України. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. - 2014. - Вип. 34. - С. 233-241.
2. Полюхович Л. І. Організаційно-правові питання виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції у контексті вимог СОТ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Лідія Іванівна Полюхович ; кер. роботи Статівка А. М. ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2014. – 18 с.
3. Полюхович Л. І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ : монографія. Київ : Вид. О. М. Ешке, 2014.
4. Богдан А. Й. Про правове регулювання відносин з виробництва та реалізації цукру в Україні в порівнянні з вимогами законодавства ЄС. Юриспруденція: теорія і практика. 2010. № 1. С. 15–20.
5. Богдан А. Й. Щодо правових аспектів виробництва зерна в Україні порівняно з вимогами законодавства Європейського Союзу. Право України. 2009. № 11. С. 201–206.
6. Духневич А. В. Світова організація торгівлі (СОТ) – основа правової системи міжнародної торгівлі. Часопис Академії адвокатури України. 2010. № 3. С. 1–5.
7. Духневич А. В. Ступінь відповідності аграрного законодавства України вимогам і стандартам СОТ. Форум права: електрон. наук. фах. вид. 2011. № 3. С. 243–250.
8. Духневич А. В. Тенденції, перспективи розвитку агропромислового комплексу в умовах участі України в СОТ. Часопис Академії адвокатури України. 2011. № 1. С. 1–5.

9. Коваленко Т. О. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС у сфері ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2005. № 10. – С. 56–66.
10. Полюхович Л. І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ: монографія. Київ: Вид. О.М.Ешке, 2014. 208 с.
11. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 241 с.

Законодавство:

1. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 р.
2. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947): міжнародний документ від 30.10.1947 р.
3. Договір про Європейський Союз: міжнародний документ від 07.02.1992 р.
4. Угода про заснування Світової організації торгівлі: міжнародна угода від 15.04.1994 р.
5. Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів: міжнародна угода від 15.04.1994р.
6. Угода про сільське господарство: міжнародна угода від 15.04.1994 р.
7. Угода про технічні бар'єри в торгівлі: міжнародна угода від 15.04.1994 р.
8. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі: протокол від 05.02.2008 р.
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 27.06.2014 р.

Тема 17. Захист прав сільськогосподарських товаровиробників

Методичні вказівки

Діяльність сучасних сільськогосподарських товаровиробників, спрямована на виробництво, переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції, характеризується підвищеними ризиками, зумовленими як природно-кліматичними, так і соціальними негативними чинниками. Тому зазначена ризиковість, що супроводжується ймовірними чи фактичними втратами вироблюваної сільськогосподарської продукції, потребує надійного юридичного компенсатора у формі захисту прав сільськогосподарських товаровиробників.

Механізм захисту майнових прав передбачає можливість використання суб'єктом наданих правом юридичних можливостей, що структурно втілюються в систему форм і способів захисту. Традиційно виокремлюють 2 форми захисту прав сільськогосподарських товаровиробників: юрисдикційної та неюрисдикційної (позаяюрисдикційної). Основне розмежування між ними полягає в тому, що захист прав у юрисдикційній формі здійснюється різними спеціально уповноваженими на даний вид діяльності державою органами, із властивим кожному з них певним процесуальним порядком діяльності, тоді як захист прав в неюрисдикційній формі протікає в рамках матеріального правовідношення і здійснюється, як правило, самими учасниками правовідносин. Під способами захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників слід розуміти правові прийоми, які

передбачені договором або законом, за допомогою яких сільськогосподарський товаровиробник, у разі необхідності, має змогу захистити свої майнові права.

Водночас для охорони прав аграрних товаровиробників притаманні специфічні форми та засоби захисту прав. Ними доцільно визнавати інститут дорадництва як один із засобів організаційно-регуляторної підтримки сільського господарства, що закріплений Законом України від 5 січня 2011 р. «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність». Дорадчі служби є складовими інфраструктури аграрного ринку у сфері інформаційно-консультативних послуг, а формування їх мережі визнано пріоритетним напрямом державної аграрної політики. Сільськогосподарська дорадча діяльність спрямована на роз'яснення прав особистих селянських та фермерських господарств, господарських товариств, інших сільськогосподарських підприємств усіх форм власності і господарювання, а також сільського населення, що доцільно розцінювати як ефективний превентивний засіб захисту прав сільгоспвиробників.

Основні терміни та поняття: права сільськогосподарських товаровиробників, захист прав, форми захисту прав, юрисдикційна форма, неюрисдикційна форма, способи захисту прав, юридична служба сільгосппідприємств, сільськогосподарська дорадча діяльність, дорадча служба.

Питання для самоконтролю:

1. Юридична природа захисту прав сільськогосподарських товаровиробників
2. Форми захисту прав сільськогосподарських товаровиробників
3. Основні способи захисту прав сільськогосподарських товаровиробників в сучасний період.
4. Судовий захист прав аграрних виробників.
5. Позасудовий захист прав суб'єктів аграрних правовідносин.
6. Правове регулювання юридичної служби в сільськогосподарських підприємствах.
7. Права та обов'язки юридичної служби сільськогосподарських підприємств.
8. Поняття, зміст і завдання сільськогосподарської дорадчої діяльності.
9. Соціально спрямовані дорадчі послуги.

Практичні завдання:

1. Ветеринарний лікар АСГТ звернувся до юридичної фірми із запитаннями:

- чи має він право на пільги і на які саме на оплату квартири, наданої йому АСГТ, і в яких правових актах ці пільги закріплені;
- які він має пільги на опалення житла, користування електроенергією, природним газом;
- чи має право на відшкодування витрат на дорогу при виконанні посадових обов'язків?

Дайте вичерпну консультацію.

2. Між двома сусідами-землекористувачами виник земельний спір. В зв'язку з цим виникла потреба у юридичній консультації з питань:

1. Які органи розглядають земельні спори.

2. Хто розглядає спори з приводу суміжного землекористування громадян?

Дайте консультацію.

Література:

1. Арістова І.В., Уркевич В.Ю. Правова природа сільськогосподарської дорадчої діяльності. *Адміністративне право і процес.* № 2 (4). 2013. С. 76- 84.
2. Безкровний М. Ф. Змішана модель сільськогосподарських дорадчих служб / М. Ф. Безкровний, І. П. Кудінова. *Науковий вісн. Національного аграр. ун-ту.* 2006. № 110. С. 176–178.
3. Бородіна О.М. Дорадництво як основа розвитку підприємництва у сільському господарстві / О.М. Бородіна; за ред. П.Т. Саблука В.Я. Амбросова Г.Є. Мазнева. К.: ІАЕ, 2001. С. 808–810.
4. Галич О.А. Сільськогосподарське дорадництво: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 368 с.
5. Жаренко В.Ф. Правові питання діяльності сільськогосподарських товаровиробників, створених в процесі аграрної реформи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2011. 19 с.
6. Закон України “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність”: Науково-практичний коментар. / Р.Я. Корінець, М.П. Гриценко, Ю.М.Берездецький, Ю.Я. Кухарук, М.Ф. Кропивко та ін. / За ред. Р.Я. Корінця. Львів: НВФ “Українські технології”, 2007. 248 с.
7. Кудінова, І. П. Роль та особливості сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні. *Наука і методика: зб. наук.-метод. праць.* 2008. № 13. С. 87–91.
8. Єрмоленко В.М. Захист права власності сільськогосподарських підприємств. Порадник керівникові сільськогосподарського підприємства: Навчальний і науково-практичний посібник / Кол. авт.; За ред. А.П. Гетьмана, В.З. Янчука. Київ: Юрінком Інтер, 2005. С. 30–45.
9. Статівка А.М. Сільськогосподарський товаровиробник. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (голова), В.В. Носік, П.Ф. Кулинич (заст. голови) та ін. Харків: Право, 2019. С. 596–598.
10. Тараненко Л.С. Правове регулювання сільськогосподарського дорадництва в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец 12.00.06 Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право. К., 2012. 20 с.
11. Філюк А.С. Аграрно-правовые способы защиты имущественных прав сельскохозяйственных товаропроизводителей в Украине. *Современное право.* 2013. № 8. С. 145–147.
12. Філюк О.С. Щодо понять «охорона» та «захист» майнових прав сільськогосподарських товаровиробників. *Підприємництво, господарство і право.* 2013. № 4. С. 121–123.
13. Філюк П.Т. Юридичне забезпечення захисту земельних прав громадян: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2010. 19 с.
14. Шмідт Р.М., Кропивко М.Ф. Про Реформування системи сільськогосподарського дорадництва в Україні. Колективна монографія. «Інноваційні напрямки розвитку дорадництва». Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2011. С. 69-74.
15. Яремчук Ю.О. Фізичні особи як суб'єкти аграрного права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2010. 22 с.

21. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17.06.2004 № 1807-IV
22. 23. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 № 1158.
24. Про затвердження вартості соціально спрямованих дорадчих послуг : спільний наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України та Міністерства економіки України від 21.11.2007 р. № 816/394
28. Про схвалення проекту Концепції сталого розвитку сільських територій : розпорядження Кабінету Міністрів України

Законодавство:

1. Конституція України від 28.06.1996 р.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р.
5. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р.
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р.
7. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р.
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р.
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р.
10. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р.
11. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р.
12. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17.06.2004 р.
13. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1158.
14. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. № 806-р.

Тема 18. Правове забезпечення соціального розвитку села

Методичні вказівки

Значення соціального розвитку села полягає у його спрямованості на подолання нерівних умов проживання у містах і селах. Тому розгляд зазначеної теми є досить важливим. Для з'ясування поняття «соціальний розвиток села» доцільно проаналізувати його ознаки, на основі яких і формулюється відповідна дефініція. У навчальній літературі виділяють такі ознаки соціального розвитку села:

- 1) комплекс соціальних відносин, що пов'язані з облаштуванням сільських територій, створенням соціальної інфраструктури, а також матеріальним і соціальним забезпеченням достатнього життєвого рівня сільського населення;
- 2) вільний розвиток сільського жителя;

3) використання соціальних стандартів, що відповідають сучасному розвитку суспільства (охорона здоров'я, освіта, житло, спорт, культура).

Учені-аграрники визначають соціальний розвиток села як комплекс суспільних відносин, що виникають у зв'язку з облаштуванням сільських територій, соціальним і матеріальним забезпеченням достатнього життєвого рівня сільського населення на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства, а також вільного розвитку кожного селянина, що передбачає задоволення його потреб матеріального, морального, духовного та фізичного характеру. Щодо принципів соціального розвитку села, то під ними розуміють вихідні положення, які визначають мету правового регулювання, надають йому загальної спрямованості, визначають основні тенденції регулювання суспільних відносин у даній сфері, зокрема:

- Пріоритетність соціального розвитку сільських територій;
- Протекціонізм соціального розвитку села;
- Поєднання місцевих і державних інтересів щодо соціального розвитку села;
- Управління розвитком сільських територій;
- Взаємної соціальної відповідальності громадян, суспільства і держави за послідовний розвиток соціальної сфери села;
- Здійснення судового захисту соціальних прав селян.

Окремо слід зупинитись на правовому регулюванні таких напрямів соціального розвитку села, як: розвиток житлового будівництва; будівництво і ремонт шляхів; медичне обслуговування; розвиток фізичної культури, освіти, культури, культури; інженерне облаштування сільських територій.

Опрацювання теми повинно також включати аналіз практики впровадження в життя норм згаданого Закону, зокрема, на прикладі Івано-Франківської області.

Основні терміни та поняття: соціальний розвиток села, принципи соціального розвитку села, сільська поселенська мережа, підготовка спеціалістів для села, соціальна інфраструктура села, інженерне облаштування сільських територій, побутове обслуговування жителів села, правове забезпечення медичного обслуговування жителів села, соціально-культурне обслуговування сільських мешканців.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття соціального розвитку села.
2. Принципи соціального розвитку села.
3. Правові засади соціального розвитку села.
4. Аспекти соціального розвитку села.
5. Правове регулювання розвитку освіти на селі.
6. Правове забезпечення розвитку інфраструктури сільської місцевості.
7. Правові гарантії отримання медичної допомоги селянами.
8. Пільги у фінансовому забезпеченні села і АПК.

9. Правове регулювання відносин у сфері забезпечення сталого розвитку сільських територій.

10. Правові засади диверсифікації сільських територій.

Методичні завдання:

1. Порядок передачі об'єктів соціальної інфраструктури до комунальної власності

2. Яким чином здійснюється державна підтримка індивідуального сільського будівництва на селі

3. Якими пільгами користуються працівники соціальної сфери села: при забезпеченні житлом; при сплаті комунальних послуг.

Література:

1. Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України: монографія / О. М. Батигіна, В. М. Жушман, В. М. Корнієнко та ін.; за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. – Харків: Право, 2013. – 326 с.

2. Гафурова О. В. До визначення інституту соціального розвитку села. Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна : матер. всеукр. круглого столу (25 травня 2012 р.) : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Єрмоленка, В. І. Курила, В. І. Семчика. К. : Видав. центр НУБіП України, 2012. С. 69–72.

3. Гафурова О. В. Соціальний розвиток села в Україні: теорія та практика правового регулювання: монографія / О. В. Гафурова; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. К.: Ірідіум, 2014. 480 с.

4. Державна аграрна політика України: проблеми правового забезпечення: [монографія] / за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. Київ: Вид. О. М. Ешке, 2014. 268 с.

5. Кульчій І. М. Організаційно-правове забезпечення диверсифікації сільських територій за участю сільськогосподарських товаровиробників: монографія. Харків: Юрайт, 2015. 176 с.

6. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 241 с.

7. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : [монографія] / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, А. М. Статівка та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. Харків : Право, 2012. 448 с.

8. Проблеми правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні: монографія / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. Харків: Право, 2016. 360 с.

9. Савченко Г.І. Пріоритетність розвитку сільського господарства України як принцип аграрного права : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.06. Х., 2012. 21 с.

10. Сафонов І.П. Правова регламентація державної підтримки аграрних товаровиробників: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06. Х., 2007. 20 с.

11. Курман Т. В. Сталий розвиток сільськогосподарського виробництва: проблеми правового забезпечення: монографія. Харків: Юрайт, 2018. 376 с.

12. Латишева В. В. Правове забезпечення розвитку житлово-комунального господарства як складової соціальної сфери села в Україні: монографія. Харків: Точка, 2014. 171 с.

13. Статівка А. М. Організаційно-правові питання соціального розвитку села в Україні. Харків: Право, 2007. 208 с.

14. Гафурова О. В. Соціальний розвиток села в Україні: теорія та практика правового регулювання: [монографія] / О. В. Гафурова; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. Київ: Ірідіум, 2014. 480 с.

15. Гафурова О. В. Організаційно-правові засади сільського розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. К.: Компрінт, 2020. 332 с.

Законодавство:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254К/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р.
3. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р.
4. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р.
5. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. № 4391- IV.
6. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17.06.2004 р.
7. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1158.
8. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. № 806-р.
9. Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів: постанова Верховної Ради України від 24.12.1999 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>
10. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 р.
11. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019.